

Forsvarets høgskole

våren 2011

Masteroppgave

Samarbete EU og NATO

Mind the gap – differensen mellom retorik og verklighet

Magnus Önnestig

Abstract

Cooperation EU and NATO: Mind the gap – the difference between rhetoric and reality.

The purpose of this thesis is to analyze and, if possible, identify and explain what it is that hinders a deeper and smoother cooperation between the EU and NATO, and from the findings discuss how to enable a closer cooperation.

This thesis examines security policy and military strategic cooperation between the EU and NATO regarding geopolitical burden-sharing, the “war” on terrorism and the use of rapid reaction forces. The three topics are analyzed through the perspectives of ends, means and ways with the aim to grasp the differences and similarities between the organizations. Thereafter the results of the analysis are explained based on the theories of realism and liberalism. Finally, conclusions are discussed in order to identify and explain what prevents a deeper and smoother cooperation between the EU and NATO, and from these obstacles derive how to enable closer cooperation.

The study shows that the problems of cooperation need to be resolved at the highest level, and that the problems to cooperate can be explained mainly by realist theory. The EU-NATO Partnership’s main ambition must be to develop security policy cooperation, that minimize unnecessary duplication of resources, especially since there are a general lack of financial resources as well as military and civilian capabilities for international crisis management. The benefits of future, more efficient, security cooperation are thus primarily a question of military and civilian capabilities, rather than political power.

Keywords: EU, NATO, ESDP, Security policy, Strategic, Cooperation.

Summary

Cooperation EU and NATO: Mind the gap – the difference between rhetoric and reality

The purpose of this thesis is to analyze and, if possible, identify and explain what it is that hinders a deeper and smoother cooperation between the EU and NATO, and from the findings discuss how to enable a closer cooperation.

This thesis examines security policy and military strategic cooperation between the EU and NATO regarding geopolitical burden-sharing, the “war” on terrorism and the use of rapid reaction forces. The three topics are analyzed through the perspectives of ends, means and ways with the aim to grasp differences and similarities between the organizations. Thereafter the results of the analysis are explained based on the theories of realism and liberalism. Finally, conclusions are discussed in order to identify and explain what prevents a deeper and smoother cooperation between the EU and NATO, and from these obstacles derive who to enable closer cooperation.

To fulfil the purpose with this study I proposed and answered three research questions:

What differences in the organizations' security policies and military strategic objectives can be indicated that affect the opportunities for cooperation?

Generally there are small differences in the EU and NATO objectives. The largest friction that must be overcome is the internal tensions that allow individual member states to misuse the consensus system and block increased interaction, with the purpose to reach their own interests.

What are the differences in the availability of resources that affect the chosen method of achieving the desired objectives?

The resources are different, but they can complement and reinforce each other. For both organizations, it is important to quickly demonstrate the ability to react with both civilian and military resources in response to crises and conflicts.

What are the differences in the organizations' choices of methods to achieve their objectives?

The EU is a soft power, primary using methods such as diplomatic and economic pressure and last of all military means. NATO use political and military methods. Defense and deterrence is still a cornerstone when it comes to the safety of the citizens

The study shows that the problems of cooperation need to be resolved at the highest level. There have been practical achievements in EU-NATO cooperation, but the realization of a mature and efficient security partnership continues to be hampered mainly by some state's self interests, blocking opportunities for greater supranational management of security and sovereignty. As long as the European countries are divided in their view on which organization they advocate as principal security provider, neither EU nor NATO can be fully develop to an effective comprehensive actor. The problems to cooperate can, thus, be explained mainly by realist theory.

The EU-NATO Partnership's main ambition must be to develop security policy cooperation, that minimize unnecessary duplication of resources, especially since there are a general lack of financial resources as well as military and civilian capabilities for international crisis management. The benefits of future, more efficient, security cooperation are thus primarily a question of military and civilian capabilities, rather than political power.

Förord

Arbetet med denna masteruppsats har varit en intressant upplevelse för mig som person. I mitt yrke som officer handlar mycket om att tillsammans med andra producera gemensamma rapporter, analyser och orderverk, att då i rollen som student få ägna mig åt att ensam under lång tid skriva en uppsats har upplevts både som främmande och annorlunda. Utan tvekan har det dock varit utvecklande att verkligen få sätta sig in i så många aspekter som möjligt av ett ämne som påverkar mitt yrke, både direkt och indirekt.

Valet av att studera EU:s och NATO:s säkerhetspolitiska samarbete har växt fram under tiden vid Forsvarets Høgskole. Jag har varit ensam bland alla kollegor på kursen om att som svensk vara medlem i EU och samtidigt inte vara medlem i NATO. Detta förhållande gav den initiala inspirationen att studera vad som ger möjligheter till och sätter hinder för säkerhetspolitiska samarbeten i Europa.

Inlämnandet av denna uppsats markerar dessutom början på slutet av mina två år här i Norge. Jag och min familj har haft två fantastiska år här i Norge, på alla sätt. Därför önskar jag framföra ett tack till alla som bidragit till denna positiva och utvecklande upplevelse.

Jag vill också framföra ett särskilt tack till min handledare Magnus Petersson vid Institutet för Försvarsstudier (IFS) som har handlett mig på ett utvecklande och uppmuntrande sätt. Hege och Nina vid skolans bibliotek förtjänar även de ett stort tack för allt stöd. Till slut ett tack till min familj för allt stöd.

Oslo, 23 maj 2011

Magnus Önnestig

Innehållsförteckning

ABSTRACT	3
SUMMARY.....	4
FÖRORD.....	6
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	7
1. INLEDNING.....	8
1.1 PROBLEMSTÄLLNING OCH AVGRÄNSNING	10
1.2 ANALYS, METOD OCH TEORI	12
1.3 MATERIAL OCH KÄLLKRITIK.....	19
2. EMPIRISK UNDERSÖKNING AV SAMARBETET EU-NATO.....	20
2.1 GEOPOLITISK ANSVARFÖRDELNING	20
2.2 KAMPEN MOT TERRORISM.....	37
2.3 ANVÄNDNING AV SNABBINSATTSSTYRKOR	49
3. FÖRKLARING OCH TEORIKOPPLING	60
3.1 REALISM	60
3.2 LIBERALISM	67
4. SLUTSATSER OCH DISKUSSION OM VÄGEN FRAMÅT	75
LITTERATURLISTA.....	81

1. Inledning

”Do we have real co-operation between NATO and the EU or do we have mutual jealousy between them? There is no room for institutional jealousy today.” Ioan Mireca Pascu, Vice ordförande i EU:s utrikesutskott. (Tigner, 2010)

Under de senaste 60 åren har North Atlantic Treaty Organization (NATO) varit den allians som stått som garant för säkerheten i Europa och resten av västvärlden. Europeiska Unionen (EU) har nu under dryga tio år, genom European Defence and Security Policy (ESDP), visat en önskan om att bli en starkare säkerhetspolitisk aktör. Efter kalla kriget slut har bägge organisationerna fått ett flertal nya medlemmar, främst från forna Östeuropa. Idag har NATO 28 medlemsstater och EU har 27 medlemsstater, av dessa är 21 medlemmar i bägge organisationerna. Av de sex EU-nationer som inte är NATO-medlemmar har fem partnerskapsrelationer till NATO genom Partnership for Peace (PfP). Bägge organisationerna bygger på samma värderingar såsom demokrati, mänskliga fri- och rättigheter och rättssäkerhet (Rule of law).

De senaste tio åren har EU genom sin Gemensamma Säkerhets- och Försvarspolitik (GSFP) utvecklat EU som helhet till en allt viktigare aktör i internationell kris- och konflikthantering, ofta i nära samarbete med NATO. För partnerskapets fortsatta utveckling behövs en definition av den roll som varje organisation skall fylla. (ISS European Union Institute for security studies, 2010b, s. 5)

Samarbete förekommer inom många områden och får i ett antal fall ses som vällyckat. 2003 undertecknades Berlin-plusavtalet om samarbete mellan EU och NATO, ett avtal som bland annat ger EU möjlighet att under vissa omständigheter nyttja definierade delar av NATO:s resurser. (EU, 2003b) I sitt nya strategiska koncept skriver NATO ”... EU is a unique and essential partner for NATO. The two organisations share a majority of members, and all members of both organisations share common values.” ... “NATO and EU can and should play complementary and mutually reinforcing roles in supporting international peace and security.” (NATO, 2010a, Art 32) EU i sin tur konstaterar att oron på finansmarknaden och maktförskjutningar i omvärlden påminner oss om de nya utmaningar som finns i att uppnå önskan om en säker och trygg värld. Med Förenta nationernas (FN) stadgar som ram behöver EU och NATO ytterligare fördjupa sitt strategiska samarbete inom ramen för krishantering. (EU,

2008, ss. 1-2) Ett samarbete som bör ske i en anda av ömsesidig förstärkning och med respekt för de bägge organisationernas beslutsautonomi. (EU, 2010a, s. 4)

Utifrån denna bakgrund borde det finnas goda möjligheter till samarbete, men samarbetet upplevs av många som friktionsfyllt. Konflikter runt om i världen har satt samarbetet på prov. De senaste årens finansiella oro har gjort att många stater har genomfört dramatiska nedskärningar i sina militära utgifter, vilket påverkat både staternas och EU/NATO:s kapacitet till att genomföra operationer.

Det är många faktorer som påverkar organisationernas möjligheter till ett välfungerande säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete. Geopolitiska trender påverkar i stor grad organisationernas förhållande till varandra (FOI, 2009). För sex år sedan konstaterade den nederländske utrikesministern Henk Kamp det att det finns saker inom samarbetet som fortsatt kan förbättras: "We need to further develop a fully transparent and mutually reinforcing relationship between NATO and European Union." (Kamp, 2005, s. 88) Uttalande har sin giltighet än idag, vilket påvisas av EU:s konstaterande: "EU och NATO har arbetat bra tillsammans på plats i Balkan och i Afghanistan även om de övergripande politiska förbindelserna inte har framskridit. Vi behöver stärka detta strategiska partnerskap med tanke på våra gemensamma säkerhetsintressen med bättre operativt samarbete, fullständig respekt för båda organisations oberoende beslutsfattande och fortsatt arbete med militära kapaciteter." (EU, 2008, s. 11)

Samarbete i olika former sker i stor omfattning. Möjligheterna vid samarbete mellan stora organisationer såsom EU och NATO ger stordriftsfördelar. Gemensamma lösningar på transatlantisk eller europeisk nivå ger större ekonomiska besparingar än bilaterala samarbeten mellan nationer. Problemet för EU och NATO är de många och heterogena medlemsstaterna, stora beslutsapparater och kulturskillnader försvårar möjligheterna till att uppnå de stordriftsfördelar som ett samarbete mellan EU och NATO har potential att ge. (Saxi, 2011-03-10)

Mot bakgrund av detta önskar uppsatsen att belysa varför det fortsatt finns friktioner i förbindelserna avseende säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete mellan EU och NATO.

1.1 Problemställning och avgränsning

1.1.1 Problemställning

Uppsatsen kommer att analysera det säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbetet mellan EU och NATO som organisationer. Uppsatsen tar utgångspunkt i ett par olika säkerhetspolitiska samarbetsområden eller kanske snarare teman, utifrån vilka karaktären i samarbetet värderas. Utgångspunkten är att den önskan om samarbete som uttrycks i tal och officiella dokument inte verkar vara det som kommer till handling i verkligt samarbete. Utifrån geopolitisk ansvarsfördelning, kampen mot terrorism och snabbinsatsstyrkor avser uppsatsen att studera vad som uttrycks om samarbete och vad resultatet blir. Vilka former av samarbete förekommer och är det någon form av samarbete som fungerar bättre än andra? Kännetecknas samarbetet av ömsesidigt förstärkande, konkurrens eller separering av uppgifter?

Syftet med uppsatsen blir därmed att analysera och om möjligt identifiera och förklara vad som hindrar ett mer djupgående och friktionsfritt samarbete mellan EU och NATO, samt utifrån det diskutera vad som kan möjliggöra ett närmare samarbete.

För att uppfylla syftet bryts syftet ner i underfrågor, relaterade till mål, resurs och metodlogiken, vilket ger följande frågor:

1. Vilka skillnader i organisationernas säkerhetspolitiska och militärstrategiska målsättningar kan påvisas som påverkar möjligheterna till samarbete?
2. Vilka skillnader finns i tillgång på resurser för att effektuera vald metod för att uppnå önskat mål?
3. Vilka skillnader finns i organisationernas val av metoder för att uppnå sina målsättningar?

1.1.2 Avgränsning

Uppsatsen avgränsas till att avhandla samarbete mellan organisationerna EU och NATO på säkerhetspolitisk och militärstrategisk nivå. Det operationella samarbetet som finns mellan

organisationerna, till exempel på Balkan, studeras icke då uppsatsen fokuserar på de övergripande möjligheterna till att uppnå den uttryckta önskan om ett ömsesidigt förstärkande säkerhetspolitiskt samarbete. Precis som med strategi finns det olika definitioner av säkerhetspolitik. Uppsatsen utgår från Nils Andréns definition (Andrén, 2002, s. 16), vilken dock modifieras något för att inte lika tydligt knyta an till en stat detta då uppsatsen behandlar EU och NATO vilka som organisationer kan sägas ge uttryck för sina medlemsstaters syn på säkerhetspolitik. Även om de som organisationer inte kan ses som nationalstater. Definitionen i denna uppsats blir därmed: Säkerhetspolitik är en sammanfattande beteckning på en stats eller organisations politiskt styrda aktiviteter i syfte att kunna förverkliga sina mål även i situationer där den ställs inför hot från andra aktörer, i det internationella systemet.

Uppsatsen utgår från Colin S. Grays definition av strategi: "The theory and practice of the use, and threat of use, of organized force for political purposes." (Gray, 1999, s. 1) En styrka med denna definition är att den både innefattar användandet av och hotet om att använda militära maktmedel. Valet av att studera organisationernas samarbete på högsta nivå är för att det är här förutsättningarna för uppnå stordriftsfördelar formas, den ömsesidigt förstärkande effekten blir större än vad den kan bli vid mellanstatliga mindre samarbeten. (Saxi, 2011-03-10)

EU konstaterar själva att "EU och NATO har arbetat bra tillsammans på plats i Balkan och i Afghanistan även om de formella förbindelserna inte har framskridit. Vi behöver stärka detta strategiska partnerskap med tanke på våra gemensamma säkerhetsintressen med bättre operativt samarbete, fullständig respekt för båda organisations oberoende beslutsfattande och fortsatt arbete med militära kapaciteter." (EU, 2008, s. 11) Samarbeten som inte har direkt säkerhetspolitisk eller militärstrategisk koppling kommer inte att studeras i uppsatsen.

Tidsmässigt studeras samarbetet i perioden 1998 till 2011. Starttidpunkten väljs utifrån att det var 1998 som Storbritannien och Frankrike i St Malo tog initiativet till det som skulle bli ESDP. Sluttidpunkten väljs utifrån att år 2011 har EU:s Lissabontraktat trätt i kraft och NATO har antagit ett nytt strategiskt koncept. Inom den valda tidsperioden har dessutom organisationernas säkerhetspolitiska samarbete satts på prov vad avser Irak och Afghanistan, "kriget" mot terror och en global lågkonjunktur.

Enskilda nationers inställning till säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete mellan organisationerna kommer inte vara i fokus. Vid enstaka tillfällen kan dock enskilda nationers ståndpunkt behöva belysas för att ge en bakgrund till varför organisationernas officiella

ståndpunkter ser ut som de gör. De enskilda medlemsstaterna förväntas företräda organisationernas officiella ståndpunkter när beslut har fattats och uppsatsen utgår från att medlemsstaterna agerar inom dessa ramar. EU skriver i artikel 34 att medlemsstater skall hävda unionens ståndpunkter. (EU, 2010b) NATO i sin tur skriver i Washingtontraktatet att de skall konsultera varandra och agera gemensamt om någon medlem uppfattar sin säkerhet som hotad. (NATO, 1949)

1.2 Analys, metod och teori

Precis som helhetliga strategiska koncept kan analyseras och studeras bit för bit, med andra ord dimension för dimension, så bör det helhetliga säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbetet studeras bit för bit, eller tydligare delområde för delområde. Denna arbetsgång, med att dela upp samarbetet i delar för att efter det säga något om helheten, att gå från analys till syntes är vanlig i vetenskapliga studier. Exempel på finns hos Paul Cornish i rapporten *EU and NATO: Co-operation or competition?*, i Försvarets Forskningsinstitut (FOI) rapport *EU och NATO som framtida strategiska aktörer – den sista frusna konflikten?* och i Ulf Kullins masteruppsats *Försvarssamarbete så in i Norden: drivkrafter bakom det nordiska försvarssamarbetet 2005-2009*. (Cornish, 2006. FOI, 2009. Kullin, 2009)

Uppsatsens disposition för att uppnå syftet blir därför följande: Inledningsvis analyseras organisationernas säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbete inom de olika samarbetsområdena utifrån mål, resurs och metod. Därefter förklaras resultaten utifrån realistisk och liberalistisk teori. Slutligen diskuteras slutsatserna för att identifiera och förklara vad som hindrar ett mer djupgående och friktionsfritt samarbete mellan EU och NATO, och utifrån dessa hinder härleds vad som kan möjliggöra ett närmare samarbete.

För att skapa ett instrument för mätning och påvisande av skillnader kommer som framgått uppsatsen att använda analyskategorierna *mål, metod och resurs*. Även då staters och organisationers principiella säkerhetspolitiska målsättningar är lika, kan den praktiska tillämpningen skilja sig åt. Hur organisationen ser på kraven för en rimligt hög säkerhet kan variera med faktorer som geografi och strategiskt läge, men variationer kan även förklaras utifrån ambitioner och tillgängliga resurser. Även med likartade värderingar och säkerhetspolitiska målsättningar kan organisationers reella tillämpning och genomförande variera stort. (Andrén,

2002, s. 20) Både EU och NATO bygger på liknande värderingar såsom demokrati, mänskliga fri- och rättigheter samt rättssäkerhet. Båda organisationerna har en grund i sina värderingar, vilka ger liknande, om än inte helt lika målsättningar. Dock verkar metod och resurser skilja sig mer åt, vilket kan förklara varför det reella säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbetet ser ut som det gör.

Användandet av analyskategorierna mål, resurs och metod skall skapa en enkel och tydlig ram för analys. Analyskategorierna bedöms innefatta hela samarbetets djup, vilket ger ett bra underlag som analysverktyg för en uppsats av detta omfång. Då EU:s och NATO:s samarbete är komplext och sker inom många delområden, blir det en styrka för uppsatsen att analysera ett antal delområden för att se orsaker till säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete som helhet. I uppsatsen väljs, som framgått, geopolitisk ansvarsfördelning, kampen mot terrorism och användning av snabbinsatsstyrkor.

Samarbetsområdena väljs då de kan ses vara övergripande, visa på aktuella nischer för ökat samarbete och på områden där samarbeten redan pågår. Andra områden som utveckling och anskaffning av resurser och kapaciteter, staber och högkvarter, försvar mot massförstörelsevapen, energisäkerhet, skydd av sjöfart och relationen med Ryssland hade alla varit möjliga samarbetsområden att studera. Uppsatsens omfång förutsätter dock en begränsning av antal studerade samarbetsområden och huvudargumentet för de utvalda är att de bäst bedöms belysa relationen mellan civila och militära dimensioner i operationer för internationell fred och säkerhet, kopplat mot de hot som EU och NATO uttrycker som stora för sina respektive medborgare.

Analysen görs utifrån de beskrivna områdena för att förstå dynamiken och därefter kunna dra slutsatser, baserade i teorierna, kring det säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbetet som helhet. Genom att diskutera och jämföra mål, resurs och metod inom de olika samarbetsområdena kan resultatet förväntas bli nyanserat och heltäckande. Framgångar eller problem vid samarbete inom ett område behöver inte ha en direkt eller linjär koppling till andra områden för samarbete. Genom att studera samarbete på högsta nivå mellan EU och NATO har uppsatsen som ambition att försöka finna ut hur kopplingar mellan olika samarbetsområden påverkar sambandsrelationerna som helhet, inte hur olika samarbetsområdena har direkt påverkan på varandra. Även andra, kanske för oss okända, faktorer kan påverka strategin eller ett

strategiskt koncept likväl som ett säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete negativt. Clausewitz kallade det friktion. (Clausewitz, 1991, ss. 79-81)

Uppsatsens teoretiska analysram baseras på teorier om internationella relationer, vilka appliceras på resultatet av mål, resurs och metodanalysen av valda samsamarbetsområden. Teorin skapar ett ramverk, vilket används för att analysera uppsatsens empiriska material. (Creswell, 2009, s. 62)

Uppsatsen önskar ge ökad förståelse för och fördjupad kunskap om organisationernas säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbete, den önskar inte stärka eller försvaga vald teori. Därmed är uppsatsen att anse som teorikonsumerande. (Esaiasson, 2004, s. 40) Teorin kan sägas utgöra en sammanhängande helhet, utifrån denna helhet kan vi analysera och förklara en omfattande mängd av existerande information om det analyserade objektet, i detta fall säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete. (Patel & Davidson, 2003, s. 22) Teorin kan därmed sägas utgöra en lins genom vilken analysen av empirin fokuseras i rätt riktning. (Creswell, 2009, s. 62) Utfallet av analysen påverkas av vilken teori uppsatsen utgår ifrån vid definitionen av analysmodellen. Olika teorier har olika räckvidd och förklaringskraft, men de kan likväl tillföra en struktur för att systematisera analysen i uppsatsen.

Uppsatsen skall analysera säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete och kommer att använda de två kanske mest kända teorierna om internationella relationer: realism och liberalism. Valda teorier motiveras utifrån att de gör det möjligt att förklara varför organisationernas säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbete fungerar som det gör och därmed uppfylla uppsatsens syfte. Teorierna återspeglar både ett fokus på nationalstaters intresse för säkerhet och för hur internationellt samarbete kan användas för att maximera säkerheten för de som väljer att bli medlemmar i organisationer med säkerhetspolitiska målsättningar. Liberalistiskt tänkande bygger på människans förmåga till rationellt och logiskt tänkande och handlande kan övervinna människors rädsla och maktbegär. Om kärnan i liberalismen är baserad på framsteg, finns det alltid framsteg för individer och stater i fråga. Liberalismen utgår från att organiserat samarbete på den internationella arenan leder till en mindre konfliktfylld värld. Baserat på en liberal syn på världen och internationella relationer är NATO och EU viktiga arenor för säkerhetspolitiskt samarbete och diplomati i världen. Organisationerna som sådana kan sägas ha bidragit till att reglera en världsordning och fredlig utveckling. Världen har med stöd av organisationer som NATO och EU undvikit stora krig och konflikter. Liberalismen kännetecknas av samarbete, institutionella förbindelser och nätverk, delade värderingar och gemensam strategisk kultur. Samarbete och beroenden inom ett brett spektra av politiska områden skapar i sig mer fredliga

internationella relationer. Mellan stater och organisationer med liknande grundläggande värderingar är det intressant i liberalistisk teori att se om de institutionella banden utvecklas och stärks eller försvagas. (Forsberg & Herd, 2006, ss. 32-35)

Inom realism däremot, är människor oroade över deras välbefinnande, de har ett konkurrensförhållande med andra och strävar ständigt efter att få en fördel. Detta gäller både mellan människor och stater. Viljan att skaffa konkurrensfördelar eller neka andra att få det anses vara universella. (Williams, 2008, ss. 15-43) Tecken på realistiska värderingar inom organisationer och för den delen stater, är rationella kalkyler för att identifiera och kvantifiera nödvändiga kapaciteter för att få maktrelationer till egen fördel. Medlemskap i organisationer och mer tillfälliga partnerskap syftar till att skaffa fördelar för egen säkerhet, då medlemskapet ej längre ger dessa fördelar söks nya vägar för att uppnå styrka. Vidare bygger det på en tro att makthavarna klarar att utveckla en säkerhetspolitik baserad på en objektiv beslutsfattningsprocess, vilken skall gagna de egna säkerhetsintressena.

För att uppfylla uppsatsens syfte att förklara tar den alltså stöd i befintlig teori kring internationella relationer. För att effektivt nyttja teorin krävs ett antal metodologiska val. Dessa val syftar till att klargöra hur analysen av det empiriska materialet genomförs för att besvara frågeställningarna och problemformuleringen. En konsekvens av att en kvalitativ ansats valts blir att uppsatsen inte avser identifiera och kvantifiera förekomster av uttryck eller begrepp i det empiriska materialet. Ambitionen med den kvalitativa metoden är att få en djupare förståelse och kunskap om en text eller annan utsagas innebörd. (Patel & Davidson, 2003, s. 118)

Den kvalitativa metoden lämpar sig väl då empirin nästan uteslutande är officiella textdokument. Graden av samarbete är svår att mäta i siffror och därför skulle en kvantitativ metod inte uppfylla kraven till vare sig validitet eller reliabilitet. Inom den kvalitativa ansatsen finns det olika tekniker att arbeta utifrån. Möjligheten finns till att analysera texter, genomföra intervjuer och enkäter. (Patel & Davidson, 2003, ss. 63-70) Uppsatsens problemställning bedöms kunna besvaras utifrån det empiriska textunderlag som finns tillgängligt, vilket leder till att frågeställningarna besvaras genom enbart textanalys. Det finns olika varianter av textanalys. Esaiasson et al samlar in dessa varianter av textanalys i begreppet kvalitativ textanalys. Den kvalitativa textanalysen delas sedan in i två kategorier, dels en som syftar till att kritiskt granska, dels en som syftar till att systematisera innehållet i de granskade texterna. (Esaiasson, 2004, ss. 234-235) Uppsatsen avser att utifrån vald metod klassificera innehållet utifrån de

analysparametrar som valts och därefter dra slutsatser utifrån det. Därmed blir valet en kvalitativ textanalys med systematiserande syfte. För att finna heltäckande underlag till textanalysen studeras ett brett urval av texter om de olika analysområdena. Systematiseringen i uppsatsen sker genom att empirin kopplat till de olika analysområdena studeras och kategoriseras i förhållande till de definierade analyskategorierna. Analyskategorierna utgör vidare den systematiserande ramen för att föra över analysresultaten till teorikapitlet vilket skall förklara det studerade samarbetet.

Uppsatsen kommer att ha en intensiv design, av typen små N-studier. (Jacobsen, 2005, s. 88) Designen väljs för att kunna nå en så helhetlig förståelse som möjligt om organisationernas säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbete och dess kontext. Uppsatsen har relativt få enheter (samarbetsområden), vilket gör det möjligt att gå på djupet i var enhet. Uppsatsen önskar på detta sätt belysa fenomenet säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete från flera ståndpunkter. Genom den relativt långa tidsperioden kan uppsatsen också följa det säkerhetspolitiska samarbetet över tid för att kartlägga vilka mekanismer som producerar olika resultat inom samarbetet. Målet är att samarbetet skall beskrivas så detaljrikt och nyanserat som möjligt. (Jacobsen, 2005, s. 122)

Efter att texterna analyserats måste slutsatser dras, vilket leder till valet av metod för slutledning. De två stora metoderna för slutledning är induktion och deduktion. En induktiv slutledningsmetod innebär att empirin studeras utan utgångspunkt i någon definierad teori. En deduktiv slutledningsmetod bygger på en utgångspunkt i teorin från vilken det empiriska materialet studeras och slutsatser dras. (Jacobsen, 2005, ss. 28-29) Uppsatsen kommer att använda sig av både metoderna för slutledning. I den första delen kommer uppsatsen att nyttja induktiv metod för att beskriva och analysera empirin kring de valda samarbetsområdena genom de tre analyskategorierna mål, resurs och metod. I den andra delen kommer resultaten från denna analys användas för att förklara de empiriska resultaten baserat på befintlig teori. Det vill säga möjligheter och begränsningar rörande säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete.

Sammanfattande skiss över uppsatsens metodologiska modell

Kapitel 2	Induktiv	Beskrivning & Analys	Analyskategori: Mål, Resurs, Metod
			Samarbetsområde: Geopolitisk ansvarsfördelning, Kampen mot terrorism Användandet av snabbinsatsstyrkor
Kapitel 3	Deduktiv	Förklaring	Teori: Realism, Liberalism

Illustration 1: Skiss utvisande uppsatsens metodologiska sammanhang

Utifrån ett resonemang om variabler blir den beroende variabeln i denna uppsats säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete EU och NATO, och de oberoende variablerna blir då de områdena för säkerhetspolitiskt samarbete som väljs i uppsatsen. (Ringdal, 2007, s. 28) Inom varje område avser jag studera officiella ståndpunkter från inblandade parter och det verkliga utfallet i form av konkret samarbete. Jag avser inte gradera de olika oberoende variablerna mot varandra för att sedan rangordna dem för att jämföra dem mot varandra, utan mer intressant är att se hur de olika områdena påverkar och interagerar med de mekanismer som styr samarbetet.

Validitet innebär ”att man verkligen har undersökt det man ville undersöka och inget annat.” (Thurén, 2007, s. 26) Validiteten kan klassas som intern eller extern validitet. Intern validitet anger hur giltiga slutsatserna blir i uppsatsen utifrån de enheter som analyseras. (Esaiasson, 2004, s. 61) I denna uppsats analyseras EU:s och NATO:s säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbete utifrån samarbetsområden, vilket ger grunden till en god intern validitet. Den externa validiteten förklarar vilka möjligheter som ges för att generalisera resultatet av uppsatsens slutsatser till en annan eller större kontext än vad som analyserats i denna uppsats. (Esaiasson, 2004, ss. 61-62) Uppsatsen analyserar effekten som det säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbetet ger som koncept för ömsesidigt förstärkande mellan organisationerna. Uppsatsen avser inte att värdera politiskt samarbete generellt, utan bara analysera säkerhetspolitiskt

samarbete. Det säkerhetspolitiska samarbetet analyseras emellertid utifrån ett begränsat antal säkerhetspolitiska samsamarbetsområden. Därmed förväntas inte uppsatsen dra slutsatser som är direkt applicerbara på organisationer eller i andra kontexter. Dock bör valet av EU och NATO ge möjlighet att ta hänsyn till slutsatserna vid analys av säkerhetspolitiskt samarbete mellan andra motsvarande organisationer.

Validiteten i en kvalitativ studie är inte bara relaterad till själva datainsamlandet, ambitionen att nå en hög validitet skall ses genomsyra hela skrivprocessen. Validiteten i en kvalitativ studie omfattar bland annat insamlande av empiriskt underlag för att kunna göra en trovärdig analys och att lyckas tolka och förmedla det mångtydiga och motsägelsefulla. För att stärka validiteten kommer denna uppsats att använda sig av triangulering för att studera fenomenet säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete. Genom att studera flera olika källor och delområden i samarbetet uppnås triangulering för att med god validitet studera fenomenet i olika sammanhang för att se variationerna och helheten. Dessutom kommer teoretisk triangulering ske i analysen genom att olika teoretiska perspektiv används för att ge mångfald i studiet av fenomenet. (Patel & Davidson, 2003, ss. 102-106)

Reliabilitet innebär att mätmetoderna är tillförlitliga. (Thurén, 2007, s. 26) Reliabiliteten i uppsatsen stärks genom att mätmetoderna, främst mål-, resurs- och metodbegreppen och teorierna, noggrant preciseras. Ur teorin skapas en modell för analys med tydliga kriterier. Trots detta kan reliabiliteten behöva ses som mot undersökningstillfallets unika situation. Om uppsatsens frågeställning lyckas få fram det unika i situationen ses det som viktigare än att samma svar alltid fås på frågan. I kvalitativa studier kan därmed reliabiliteten anses närma sig validiteten. (Patel & Davidson, 2003, s. 103) Generaliserbarheten kan som tidigare nämnts, därmed bli begränsad i denna uppsats. Uppsatsen skall ge förståelse för fenomenet säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete mellan NATO och EU, och dess variationer i förhållande till sin aktuella kontext. Generalisering blir då endast till viss del möjlig i förhållande till motsvarande organisationer och kontexter. (Patel & Davidson, 2003, s. 106)

1.3 Material och källkritik

Uppsatsen analyserar fenomen som skett i närtid, vilket har gett en god tillgång och tillgänglighet på dokument och artiklar. Risken är snarare att det finns för många källor att det blir svårt att överblicka och identifiera vad som är relevant för denna uppsats.

Uppsatsens empiri baseras i huvudsak på skriftliga källor. Främst officiella politiska dokument från de bägge studerade organisationerna, men även mötesnotat, tal och memoarer. Denna typ av dokument anses reflektera ståndpunkten hos den som utgett dem och får därmed anses som representativa för de som publicerat dem. Ofta innehåller de inga analyser, men det finns undantag i exempelvis rapporter. Empirin kompletteras därför med sekundärkällor såsom artiklar och vetenskaplig litteratur. (Marsh & Stoker, 2010, ss. 261-262) I och med de definierade processer som ligger bakom framtagandet av officiella dokument inom politiska organisationer ges dokumenten en styrka via förankringen i den interna byråkratin. (Esaiasson, 2004, ss. 303-316) Materialet kompletteras då det ansetts krävas, med officiella dokument från enskilda medlemsland och utredningar/rapporter från de bägge organisationerna, vilka ligger till grund för organisationernas ställningstagande.

Källor av denna typ har dock inte sällan ett syfte, en tendens. Vissa stater eller andra organisationer kan ha skäl till att vinkla vad de skriver för att uppnå egna och eventuellt dolda syften. Problem med den formen av tendenser måste uppsatsen förhålla sig till, även om uppsatsen faktiskt kan finna underlag till det som skall analyseras i dessa tendenser. Lösningen på tendensproblem hanteras dels genom kritisk granskning, dels genom att uppsatsens empiri är bred och består av flera typer av dokument, uttalanden och rapporter för att fånga upp och dra nytta av de olika vinklingarna på och argumenten bakom de olika synerna på säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete.

2. Empirisk undersökning av samarbetet EU-NATO

Kapitlet nyttjar induktiv metod för att beskriva och analysera empirin kring de valda samarbetsområdena genom de tre analyskategorierna mål, resurs och metod. Kapitel delas i tre delar, en del för var och en av de säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbetsområden uppsatsen önskar analysera utifrån vad EU och NATO uttrycker om sina målsättningar, resurser och metoder i sina officiella dokument och uttalanden. Respektive samarbetsområde skall beskrivas och analyseras för att ge underlag till den teoribaserade förklaringen i nästa kapitel. Skillnader och likheter mellan EU och NATO vilka påverkar möjligheterna för samarbete skall identifieras.

Skillnader och likheter kan båda utgöra möjligheter och friktioner för samarbete beroende på hur samarbetet önskas genomföras. Samarbete handlar om att fördela ansvar och arbetsbörda. Fördelning kan ske utifrån geografi och roll. Fördelningen kan vara formell eller informell. Därmed är det inte uppenbart om skillnader eller likheter gagnar eller försvårar samarbete utan att veta hur organisationerna önskar samarbeta, samtidigt ger det en god grund för att, som uppsatsen önskar, härleda vad som kan möjliggöra ett närmare samarbete.

2.1 Geopolitisk ansvarsfördelning

Geopolitik är en benämning på studier om staters och organisationers agerande utifrån geografiska förhållanden, läge, territorium, befolkning, ekonomi och politiska värderingar inom det internationella systemet. Ansvarsfördelning är ett uttryck för hur parter i ett samarbete fördelar ansvar i form av resurser, roller och geografiska områden. Geopolitisk ansvarsfördelning påverkas idag av den ökade globaliseringen. ”Men globaliseringen har även gjort hoten mer komplexa och sammanhängande. Pulsådronerna i vårt samhälle – till exempel informationssystem och energiförsörjning – har blivit mer sårbara. Den globala uppvärmningen och miljöförstörelsen förändrar vår planets utseende. Globaliseringen påskyndar dessutom maktförskjutningar och blottlägger skillnader i värderingar.”(EU, 2008, s. 1) När termen syftar på politiska förhållanden avses ofta att beslutsfattande flyttas upp från nationell till mellan- eller överstatlig nivå. Exempel på dessa mellan- eller överstatliga organisationerna är EU och NATO.

2.1.1 EU

Målsättningar

Lissabonfördragets artikel 21 ger grunden till hur EU som union skall verka inom ramen för sin gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP). Artikelns inleds:

”Unionens åtgärder i internationella sammanhang ska utgå från de principer som har legat till grund för dess egen tillblivelse, utveckling och utvidgning och som den strävar efter att föra fram i resten av världen: demokrati, rättsstaten, de mänskliga rättigheternas och grundläggande friheternas universalitet och odelbarhet, respekt för människors värde, jämlikhet och solidaritet samt respekt för principerna i Förenta nationernas stadga och i folkrätten.

Unionen ska sträva efter att utveckla förbindelser och bygga partnerskap med stater och internationella organisationer, regionala eller globala, som delar de principer som avses i första stycket. Den ska främja multilaterala lösningar på gemensamma problem, särskilt inom ramen för Förenta nationerna.

Unionen ska utforma och föra en gemensam politik och vidta åtgärder samt verka för att säkerställa en hög grad av samarbete inom alla områden för internationella förbindelser för att:

- a) skydda sina värden, sina grundläggande intressen, sin säkerhet, sitt oberoende och sin integritet,
- b) konsolidera och stödja demokrati, rättsstaten, de mänskliga rättigheterna och folkrätten,
- c) bevara freden, förebygga konflikter och stärka internationell säkerhet, i enlighet med ändamålen och principerna i Förenta nationernas stadga samt principerna i Helsingforsavtalets slutakt och målen i Parisstadgan, inklusive dem som avser de yttre gränserna.” (EU, 2010b, ss. 28-29)

Ovanstående punkter visar på de värderingar som ligger till grund för att nå de mål EU har för sin säkerhetspolitik, den vikt som läggs på förbindelser och partnerskap med andra parter för att kunna uppnå sina mål.

EU som en union, med över 500 miljoner invånare och en fjärdedel av världens samlade bruttonationalinkomster, har ett stort antal instrument till förfogande, vilket utan tvekan ger en

global roll att fylla. Med gemensamt formulerade europeiska intressen och stärkt inbördes solidaritet har EU blivit en mer trovärdig aktör, vilken tar sitt ansvar för den globala säkerheten. Globaliseringen ger möjligheter för handel, demokrati och ökat välstånd. Samtidigt kan globaliseringen leda till orättvisa och frustration. EU uttrycker vikten av samarbete och partnerskap i globaliseringens fotspår för att ge möjligheter till både nationer och andra grupperingar att delta i de internationella affärerna. Med möjligheterna följer även nya sårbarheter som hotar både Europas och övriga världens utveckling. Säkerhet och säkerhetssamarbete ses av EU som en förutsättning för utveckling. Utan denna säkerhet riskerar vi minskade investeringar, spridande av kriminalitet och försämrade möjligheter till internationellt samarbete. (EU, 2003a, ss. 1-3) Betoningen av samarbete och partnerskap för att nå målen tyder på att EU önskar ge normativ effekt till internationellt samarbete.

I tider av globalisering är dock fortsatt geografisk intressant. EU har ett egenintresse i att länderna i dess geografiska närhet styrs på ett bra och demokratiskt sätt. Medlemsutökningen och integreringen av nya medlemsstater gynnar säkerheten, men för också unionen närmare potentiella oroshärdar i omvärlden. EU behöver tänka globalt och agera lokalt. (EU, 2003a, ss. 6-8) Därmed blir trovärdigheten i genomförandet av EU:s utrikes- och säkerhetspolitik viktig för unionens handel såväl som i andra verksamhetsområden.

För att konkretisera sina strategiska säkerhetspolitiska ambitioner har EU beskrivit tre mål för att försvara sin säkerhet och främja sina värderingar: (EU, 2003a, ss. 6-10)

1. *Bemöta hot* genom att motverka internationell terrorism med en blandning av ekonomiska, legala och operativa åtgärder. Motverka spridning av massförstörelsevapen, genom förstärkt kontroll och utökat samarbete med internationella partner. Ingripa för att lösa regionala konflikter och skapa stabilitet inom upplösta stater.
2. *Att skapa säkerhet* i unionens grannskap genom att verka för nära och samarbetsinriktade förbindelser med staterna i unionens grannskap. Främst genom ekonomiskt och politiskt samarbete.
3. *En världsordning grundad på effektiv multilateralism* genom att verka för utveckling av ett starkare internationellt samfund, väl fungerande internationella institutioner och en reglerad internationell ordning.

Indirekt visar här EU på sin ambition att i första hand hantera konflikter och skapa stabilitet med politiska, diplomatiska och andra icke-militära medel. Om situationer ändå uppstår så skall unionen ha militära medel tillgängliga för att förstärka de övriga medlens effekt.

EU uttalar en ambition att vara en sann global aktör, även vad avser ansvar för den globala säkerheten. Betoningen på samarbete och partnerskap kan kopplas både till värderingar och tillgång på resurser. Önskan är att EU:s strategiska partnerskap skall utgöra en grund för att uppnå ett gemensamt ansvar för säkerhet byggd på värderingar likt unionens egna. EU ser säkerhet som både mål och intresse för skapa förutsättningar för utveckling. Partnerskap fungerar endast om de arbetar i båda riktningarna och att de inblandade parterna förstår att alla har både rättigheter och skyldigheter i ett partnerskap. (EU, 2010a, ss. 1-2) EU visar även på självkritik då man inte uppnått de tankar man har om partnerskap. Europeiska rådet önskar ett mer integrerat synsätt, där relevanta strategier och instrument både inom EU och på nationell nivå bland medlemsstaterna används fullt ut för att stödja EU:s strategiska intressen. (EU, 2010a, s. 8) Lyckas EU med detta kommer unionens yttre förbindelser och medlemsstaternas bilaterala samarbeten med tredje part att komplettera och förstärka varandra bättre än idag, vilket ger synergieffekter på både unions- och nationsnivån.

EU har när det gäller säkerhetspolitiska och geopolitiska utmaningar fokus på sitt närområde. Ser vi till andra områden av EU:s politik, såsom handel, sträcker den sig utan tvekan globalt, men säkerhetspolitiskt agerar EU i första hand mot eget närområde såsom norra Afrika och de delar av forna östblocket som inte redan blivit en del av EU. Politiska och ekonomiska instrument används globalt, men civila eller militära operationer används ofta i unionens territoriella närhet. En bild som bekräftas av var EU:s operationer inom ESDP har ägt rum. Genom att studera var olika typer av operationer har ägt rum bekräftas bilden av att militära operationer sker främst i närområdet men att civila operationer sker längre bort i världen. Partnerskapen upplevs därmed utgöra en förutsättning för att ge stöd till EU:s mjuka makt då unionen önskar agera långt från eget territorium.

Framtida geopolitiska utmaningar för EU handlar sannolikt om ytterliggare utvidgning inom forna Östeuropa, energileveranser, migration och hotade handelsvägar (främst till sjöss). De första två har en konkret koppling till EU:s relation med Ryssland. (FOI, 2009, s. 26) EU:s långsiktiga mål om att bli en stark säkerhetspolitisk aktör bygger inte i första hand på att bli en kraftfull militär aktör. Kraften i EU:s agerande som säkerhetspolitisk aktör ligger i den bredd av

resurser, utöver de militära, de har för att agera och utöva en helhetlig påtryckning vid uppkomna kriser på det globala planet. Även med en begränsad militärkapacitet får EU likväl en symboliskt viktig resurs för att ge ökad tyngd åt övriga åtgärder de vidtager för att hantera kriser med säkerhetspolitiska inslag runt om i världen. (Cornish, 2006, ss. 9-10)

Den europeiska säkerhetsstrategin uttrycker att EU:s säkerhetspolitiska intresse sträcker sig långt utanför det nära grannskapet, även om de egna genomförda operationerna visar på fokus mot närområdet. Många av EU:s medlemsstater, även de som inte är medlemmar av NATO, bidrar till den NATO-ledda ISAF-styrkan. EU är engagerat i aktiviteter för samhällsbyggnad och utveckling, både nationellt och regionalt i Afghanistan. EU:s poliskapaciteter utökar sitt engagemang för att skapa ytterliggare säkerhet som stöd till den afghanska staten. (EU, 2008, s. 7) Enskilda medlemsstaters engagemang bidrar därmed till, om än genom andra organisationer, till att EU kan nå framgång inom de delar av en stor operation där EU bara agerar inom vissa av den totala mängden aktiviteter som krävs för långsiktig säkerhet.

I det internationella systemet efter kalla kriget ser vi en omfördelning av makt samtidigt som vi ser ett ökat beroende mellan de olika aktörerna. För EU är det viktigt att få de multilaterala strukturerna mer effektiva och legitimerade. Detta är både en fråga om intresse och principer utifrån EU:s liberala värderingar. EU som en helhetlig och bred politisk aktör är, om den lyckas agera enhetligt, lämpad att ta ansvar för att uppnå sina geopolitiska intressen. EU kan agera för att i sina handlingar inom ramen för internationell kris- och konflikthantering verka för att visa kopplingen mellan internationell fred och säkerheten för befolkningen i konfliktområden. EU strävar därför att visa att unionen huvudsakligen är en civil aktör, då unionen trots allt har en relativt liten tyngd i militära operationer. EU uttrycker att de har som mål att verka för en balans mellan de militära och civila komponenterna. En väg till detta är att verka för en enhetlig civil-militär kommandokedja under civil ledning, gärna integrerad i FN:s ram om så behövs. ISS ger exempel på hur EU, likt i Afghanistan, satsar på polisutbildning och utbildning av civila tjänstemän som stöd till de lokala myndighetsutövarna. (ISS European Union Institute for security studies, 2010a, ss. 4-9)

Trots att EU har ett antal dokument som uttrycker unionens mål och ambitioner, behöver tillkomsten av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken analyseras. Den konkreta händelse som ligger till grund är det fransk-brittiska utspelet i St Malo 1998. Flera idéer florerade i perioden, men detta utspel om ett NATO-kompatibelt, men politiskt fristående

unionsgemensamt krishanteringskoncept blev det som utgör grunden till ESDP. ESDP i dess grundform upplevs utgöras av en Bryssel-baserad beslutsfattningsmekanism som faciliterar för EU att använda medlemsstaternas eller NATO:s militära kapaciteter för att uppnå EU:s utrikespolitiska målsättningar, främst inom ramen för internationell krishantering. (Mérand, 2006, ss. 134-135) Till trots för att de största staterna i EU ofta ligger bakom initiativen till ESDP så har de inte en enhetlig syn. När uttrycket *European defence policy* uttalas understryker tyskarna *European*, fransmännen *defence* och britterna *policy*. (Mérand, 2008, s. 114) Denna skillnad i betoning bland de starkaste medlemsstaterna ger förståelse för att interna synpunkter hämmar unionsgemensamma lösningar, främst om staterna ifråga dessutom har medlemskap i NATO och kan agera genom dem.

Resurser

EU är resursstarkt och har en bred civil och militär kapacitet, men resursutnyttjandet kan utvecklas ytterliggare för att ta tillvara på den potential som medlemsstaterna tillsammans har. Tillgängliga militära styrkor måste bli mer flexibla och rörliga för att kunna hantera dagens hot. Ett systematiskt EU-koordinerat samarbete, militärt och civilt, kommer på sikt att minska dubbelarbete och felaktiga resursprioriteringar mellan medlemsstaterna, vilket på sikt kommer frigöra resurser till områden som är intressanta och nödvändiga att satsa på. Samarbete som detta behöver inte bara ske mellan medlemsstaterna, utan även med externa samarbetspartner. Berlin plus-avtalet med NATO är ett centralt strategiskt partnerskap som rätt utnyttjat kommer styrka bägge organisationernas operativa förmåga. EU understryker i sin säkerhetsstrategi de civila och diplomatiska resursernas vikt vid konflikter, men även för den långsiktiga uppbyggnaden och stabiliteten efter konflikter. (EU, 2003a, s. 12) Formuleringar som tyder på att EU snarare önskar komplettera NATO än att konkurrera kring tillgången på militära resurser samt att EU upplevs förorda arbetsfördelning via roller snarare än geografi.

EU:s militära kapaciteter behöver utvecklas vidare för att ge det stöd som behövs till den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP). Europeiska rådets försvarsmöte (9 dec 2010) konstaterar: "Rådet underströk behovet av att vända finanskrisen och dess inverkan på de nationella försvarsbudgetarna till en möjlighet att ge ny kraft åt utvecklingen av europeisk militär kapacitet för att möta dess ambitionsnivå, ta itu med kvarvarande brister och garantera den försvarskapacitet som krävs för att stödja EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik

(GSFP) och uppnå nationella kapacitetsmål, och samtidigt undvika onödig överlappning mellan medlemsstaterna.” (EU, 2010c, s. 6) Vägen till att uppnå detta är, enligt rådet, att använda samarbete som styrkemultiplikator. Vidare används den positiva effekt, som kan uppnås av att utveckla civil-militära synergier genom kapaciteter och resurser med dubbla användningsområden, som argument för samarbete inte bara mellan stater utan även mellan det civila och militära. En metod att uppnå detta är att nyttja den Europeiska utrikestjänsten som katalysator för att stärka koordineringen av samarbete på kapacitetsutvecklingsområdet. (EU, 2010c, ss. 7-8)

Med sina militära förmågor önskar EU visa att de även har förmåga att agera med våld även om de i grunden främst vill framstå som en aktör baserad på mjuk makt. De militära styrkorna måste ses agera tillsammans med andra maktmedel såsom diplomatiska, politiska och ekonomiska medel. (Cornish, 2006, s. 9) Betoningen av civil-militära relationer tyder på att samarbete ses som centralt för ytterligare utveckling av EU:s förmåga till att agera som en kraftfull politisk aktör. Samarbete behövs mellan EU:s olika delar, mellan EU och dess medlemsstater samt med externa internationella partners. EU beskriver sina mål för kapaciteter och resurser i så kallade *Headline goals*. Idag finns ett civilt (EU, 2007) och ett militärt *Headline goal* (EU, 2004), ett tecken som tydligt tyder på att unionen inte har nått fram till den optimala syntesen mellan de civila och militära resurserna.

Metoder

Hot och konflikter av idag måste hanteras tillsammans. Fungerande transatlantiska relationer är viktiga, och relationerna med USA och NATO har potentialen att ge stor kraft åt det goda i världen. Samarbetet har en god grund då alla inblandade har mer eller mindre identiska värderingar som grund för sitt handlande. EU:s geografiska belägenhet understryker också vikten av goda relationer och samarbete med Ryssland, Mellanöstern och Afrika. (EU, 2003a, ss. 13-14) Behovet av att EU agerar samlat för att ge styrka som aktör i det internationella samfundet understryks tydligt i Lissabonfördragets artikel 34, pkt 1” Medlemsstaterna ska samordna sitt uppträdande inom internationella organisationer och vid internationella konferenser. De ska där hävda unionens ståndpunkter. Unionens höga representant för utrikesfrågor och säkerhetspolitik ska svara för denna samordning. Inom internationella organisationer och vid internationella konferenser där inte samtliga medlemsstater deltar ska de deltagande medlemsstaterna hävda

unionens ståndpunkter.” (EU, 2010b, s. 35) Det är en intressant skrivning som utan tvekan skulle ge tyngd åt EU:s ståndpunkter om medlemsstaterna skulle följa det, till exempel inom NATO, då 21 av 27 EU-stater är medlemmar även i NATO. För att kunna genomföra detta är det viktigt att EU har gemensamma och väl förankrade ståndpunkter antagna av unionen.

Det globaliserade samhället gör att hot långt från det europeiska territoriet kan vara lika besvärande som hot på nära håll. Även icke-statliga aktörer, såsom terrorister och kriminella, verkar utan hänsyn till nationsgränser. För att möta denna typ av hot konstaterar EU att: ”Med de nya hoten kommer den första försvarslinjen ofta att ligga utomlands. De nya hoten är dynamiska. Konfliktförebyggande och förebyggande av hot kan inte påbörjas för tidigt.” (EU, 2003a, s. 6) Lissabonföredragets artikel 24 visar på vilken vikt EU lägger på en helhetlig syn på sin säkerhetspolitik: ”Unionens befogenhet i fråga om den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken ska omfatta alla utrikespolitiska områden och alla frågor som rör unionens säkerhet, inbegripet den gradvisa utformningen av en gemensam försvarspolitik som kan leda till ett gemensamt försvar.” (EU, 2010b, s. 30)

Om EU skall lyckas i ambition att i första hand vara en mjuk makt (soft power) och för att mjuk makt skall ses som reell makt behöver EU, enligt ISS, utgå från principerna om att: (ISS European Union Institute for security studies, 2010a, ss. 3-4)

Vara självständigt. EU bör definiera hur unionen står i internationella frågor och hur multilaterala initiativ och partnerskap kan ge effekt för att uppnå unionens målsättningar. Avtal och samförstånd med partners bör vara resultatet av diplomatiska förhandlingar och inte ett resultat av unionsinterna självregleringar och kompromisser.

Vara konsekvent. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik måste vara konsekvent med unionens grundläggande värderingar och principer enligt fördraget om Europeiska Unionen (artikel 21). Dessa värderingar och principer samt EU:s egna erfarenheter och unionens interna modell är grunden till EU:s identitet på internationella arenan och utgör grundstenarna i unionens mjuka makt. Att förbli en normativ makt är en av EU:s främsta styrkor i världen.

Agera enhetligt. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik internationella strategi behöver vara gemensam och helhetlig. EU-institutioner och medlemsstater behöver verka för samma mål. För att nå hit behöver unionen övervinna ett antal skillnader i uppfattning och nå fram till definierade gemensamma strategier. Den dagen EU:s institutioner och medlemsstater agerar enhetligt har

unionen stora möjligheter att använda sin mjuka makt som ett instrument för att uppfattas som en maktfaktor på den internationella politiska scenen.

Vara helhetlig. För att uppfattas som en helhetlig union med en övergripande strategi är det viktigt att integrera säkerhetspolitiken effektivt i en komplett bild av EU:s omfattande internationella politik. Unionens gemensamma helhetliga tillnärmning ger resultat i svåra kriser och konflikter, och stöds av att medlemsstaternas nationella politik är förenlig med EU:s mål och strategier. EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik är trots allt beroende av engagemang från medlemsstaternas regeringar, inte bara vad avser förmågan till gemensam politik utan även på viljan att avdela tillräckliga resurser. En helhetlig resultatfokuserad hållning i de yttre relationerna kommer ge EU mer kraft med mindre resurser.

Vara multilaterala. EU måste ta full hänsyn till den internationella scenens förändring efter kalla krigets slut. Maktbalansen i världen har förändrats och kommer fortsatt att förändras. EU behöver i sina relationer förstå att den egna modellen med fördjupad integration mellan stater, inte är en modell som verkar över hela klotet. Det är viktigt att EU tillsammans med andra finner effektiva lösningar på internationella kriser och konflikter. Dagens mer multipolära värld, där maktbalanser förändras, flyttas och regionalism tappar i betydelse, blir en multilateral ordning i olika former av partnerskap inte en fråga om vilja utan av nödvändighet för EU.

Synen på dynamiska hot visar att det gamla traditionella försvaret mot en invasion av territoriet inte är det som dimensionerar hur EU skall försvara sina intressen och sin säkerhet. De nya dynamiska hoten behöver ofta i första hand mötas utanför unionens eget territorium. EU behöver därför anpassa sina metoder för att gå till aktion innan möjliga kriser tillåts utvecklas för långt. Förebyggande av hot och konflikter kan inte påbörjas för tidigt. För att möta dagens hot krävs en interaktion mellan olika typer av säkerhetspolitiska instrument, det militära alternativet är mycket sällan den initiala lösningen. En blandning av politiska, ekonomiska, legala, polisiära, militära och andra medel i samverkan krävs för att hantera många av dagens potentiella kriser och konflikter. Vilket av dessa medel som behövs först eller i störst utsträckning varierar från konflikt till konflikt. EU med sin breda och stora repertoar av resurser är väl lämpat för att kunna agera i ett stort spektra av konflikter runt om i världen. (EU, 2003a, s. 7) Bredden av resurser ställer krav på EU att utveckla metoder, för internt beslutsfattande och extern handling, för att dra nytta av den potential unionen besitter. Separationen i dokument som var för sig beskriver

civila och militära kapaciteter antyder dock att det finns friktioner även i metodiken hur resurserna skall nyttjas.

EU:s försvarspolitik är bara en del av den mycket bredare utrikes- och säkerhetspolitiken vilken använder ett brett utbud av kapaciteter, allt från diplomater och utvecklingsarbetare, domare och poliser samt vid behov soldater. Likt 2003 års Europeiska Säkerhetsstrategi (ESS) förklarar, kan inga av de hot och utmaningar mot säkerheten i det internationella systemet hanteras med rent militära medel. Praktiskt sett är EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik (GSFP) en internationell krishanteringspolitik med mål att förebygga konflikter och återuppbygga samhällen efter konflikter. Ett problem i sammanhanget är att vissa medlemsstater ibland är mer intresserade av att GSFP-operationer genomförs än att de levererar önskad effekt. Uppdelningen i civil och militär kris- och konflikthantering kan sägas mer påvisa institutionell tradition än arbetet i verkliga operationer. Carl Bildt (Sveriges utrikesminister) framförde vid en EUISS-konferens i juli 2009 att de flesta kriserna är politiska kriser och därmed löses med politiska åtgärder. Dessa politiska åtgärder kräver ibland militära och civila kapaciteter, ibland samtidigt och ibland vid olika tidpunkter. Oavsett EU:s egna kapaciteter, civila som militära, kommer unionen att behöva verka tillsammans med andra stora krishanteringsorganisationer för att lyckas. Förmågan att verka i nära partnerskap behöver utvecklas. (ISS European Union Institute for security studies, 2010a, ss. 22-24) EU har inga uttalade mål om att försvara Europa, vilket tyder på att de antingen förväntar sig att NATO löser den uppgiften eller att EU med samarbetande partners klarar att stabilisera situationer innan de utvecklas till militära anfall.

Globaliseringen gör att behovet av ett väl fungerande internationellt samfund blir fundamentalt för att organisationer likt EU skall kunna verka. EU konstaterar i sin säkerhetsstrategi att ”Vår säkerhet och vårt välstånd är alltmer beroende av ett effektivt multilateralt system. Vi står fast vid att upprätthålla och utveckla folkrätten. Den grundläggande ramen för de internationella förbindelserna utgörs av Förenta nationernas stadga.” (EU, 2003a, s. 9) EU prioriterar att stärka FN och stödja dem i deras arbete för den internationella säkerheten. Inom ramen för detta samarbetar EU med olika aktörer inom hela spännvidden av sina resurser för hantering av internationella hot och konflikter. Det finns anledning att anta att samarbete inte bara sker av resursrelaterade orsaker, legitimitet till eget agerande är också vad som eftersträvas.

Globaliseringen i sig kan utgöra drivkraft för utveckling av gränsöverskridande hot som behöver kunna mötas i samordnade multilaterala organisationer. Globaliseringen upplevs ge problem som

kan kräva icke-militära svar, en utveckling som styrker EU:s komparativa fördel mot NATO då de har en bredare uppsättning av kapaciteter för krishantering. (FOI, 2009, s. 25)

EU konstaterar i sin säkerhetsstrategi att de inte lyckas utnyttja sin potential inom det säkerhetspolitiska området fullt ut. EU behöver bli mer aktiva i att fullfölja sina strategiska målsättningar. En av vägarna till detta är att utveckla samarbetet med andra inom hela spektret av instrument som står till EU:s förfogande. En aktiv politik och ett utvecklat strategiskt tänkande ger positiva effekter för att kunna agera snabbt, tidigt och vid behov kraftfullt då konflikter eller hot uppenbarar sig. Genom att agera i förebyggande syfte undviks framtida problem. (EU, 2003a, s. 11) Den dag EU lyckas ta ett större ansvar och agerar aktivt bedöms unionen få större politisk tyngd.

För att kunna uppnå önskad förmåga i att förena EU:s civila och militära kapaciteter i hela cykeln, från uppdrags uppkomst via planering till genomförande behövs mer effektiva ledningsstrukturer och högkvarter. (EU, 2008, s. 9) Önskemålet om egna kapaciteter för ledning antyder att EU vill kunna agera enskilt i vissa situationer, ett beroende till NATO som för var enskilt fall skall pröva om de stöder EU eller ej är inte fungerande i längden.

2.1.2 NATO

Målsättningar

“The Parties to this Treaty reaffirm their faith in the purposes and principles of the Charter of the United Nations and their desire to live in peace with all peoples and all governments.

They are determined to safeguard the freedom, common heritage and civilization of their peoples, founded on the principles of democracy, individual liberty and the rule of law. They seek to promote stability and well-being in the North Atlantic area. They are resolved to unite their efforts for collective defence and for the preservation of peace and security.” (NATO, 1949)

Med dessa ord inleds The North Atlantic Treaty vilket är dokumentet som ligger till grund för NATO och som anger alliansens värderingar, syften och uppgifter.

Även i en föränderlig värld kommer NATO:s grundläggande uppgift fortsatt att vara: Att säkerställa att alliansen förblir en gemenskap av frihet, fred, säkerhet och gemensamma

värderingar. NATO:s grundläggande och ständiga syfte är att värna om frihet och säkerhet för alla sina medlemmar genom politiska och militära åtgärder. NATO är idag, och kommer även fortsättningsvis vara, en viktig källa till stabilitet i en oförutsägbar värld. NATO-länder utgör en unik gemenskap av värderingar, vilka har förbundit sig att försvara principerna om individuell frihet, demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipen. NATO är fast beslutna att följa ändamålen och principerna i FN-stadgan och till Washingtonfördraget, som bekräftar FN:s säkerhetsråd primära ansvar för att upprätthålla internationell fred och säkerhet. (NATO, 2010a, ss. 1-2) NATO ser ingen stat som sin motståndare, men uttrycker samtidigt att ingen skall tvivla på NATO:s beslutsamhet att agera om säkerheten till någon medlemsstat blir hotad.

För NATO utgör artikel V en tydlig skrivning om att en väpnad attack mot någon av medlemsstaterna skall ses som en attack på dem alla och utlösa det kollektiva försvaret. Utöver det kan var enskild medlemsstat, enligt artikel IV, kalla till konsultationer om den territoriella integriteten, det politiska oberoendet eller säkerhet upplevs hotad. Konsultationerna kan leda till alliansgemensamma åtgärder för att se till att stabilisera den uppkomna situationen även utan att åberopa artikel V. För att ha förmågan till att försvara sig är det inskrivet i artikel III att staterna enskilt och tillsammans skall stödja varandra att utveckla och vidmakthålla egna och gemensamma kapaciteter. Ett mål om samarbete omkring kapacitetsutveckling finns med redan från det att alliansen bildades. (NATO, 1949, art 3-5)

NATO:s politiska ledning inser behovet av en fortsatt transformering för att fortsätta förnyelsen av alliansen så att den är ändamålsenlig när det gäller dagens och framtidens säkerhetsutmaningar. NATO skall fortsatt vara en källa till hopp, byggd kring gemensamma värderingar såsom individuell frihet, demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatsprincipen. NATO:s mål är och förblir att värna om frihet och säkerhet för sina medlemmar. Dessa värden och mål är universella och eviga. NATO är fast beslutna att försvara dem genom enighet, solidaritet, styrka och beslutsamhet. (NATO, 2010a, art 38)

Resurser

Sannolikheten för en konventionell väpnad attack mot NATO är idag liten. Trots det kan inte konventionella militära hot om en väpnad attack negligeras. Moderna militära kapaciteter finns

runt omkring på jorden och kan framöver komma att utgöra ett hot mot NATO-territoriet. Exempel på detta är ballistiska missiler, vilka sägs utgöra ett reellt och växande hot. Spridning av nukleära och andra massförstörelsevapen, terrorism, piratverksamhet och cyberangrepp är nya typer av hot mot vilka NATO behöver se till att ha kapaciteter för att möta. (NATO, 2010a, art 7-13)

NATO som organisation får huvuddelen av sina kapaciteter från medlemsstaterna och har som organisation små gemensamma resurser. NATO avser avskräcka eventuella motståndare med en lämplig blandning av konventionella och nukleära kapaciteter. Nya kapaciteter för att kunna försvara sig mot ballistiska missiler och cyberangrepp påtalas särskilt i det nya strategiska konceptet. NATO skall ha kapacitet för att leda både större gemensamma operationer och flertalet mindre operationer för såväl det kollektiva försvaret som krishantering, både i närområdet och på strategiskt avstånd. NATO skall kunna leda operationer med styrkor enbart från medlemsstaterna såväl som med externa partners i koalitioner likt de vi idag ser i Afghanistan och Libyen. NATO är en allians med nukleära resurser, samtidigt arbetar NATO för en kärnvapenfrivärld. Alliansen understryker dock att så länge det finns kärnvapen i världen kommer NATO att behålla nukleära resurser. (NATO, 2010a) Inte bara numerär räknas för att visa styrka. NATO har också en styrka i förhållande till EU, genom att NATO har en klart tydligare integrerad kommando- och styrkestruktur. (FOI, 2009, s. 26)

Erfarenheter från operationer på Balkan och i Afghanistan visar på behovet av en helhetlig tillnärmning vid internationell konflikthantering, det behövs en blandning av politiska, civila och militära medel för att nå en fungerande lösning. NATO är en militär allians som saknar civila kapaciteter, vilka andra organisationer besitter. Alliansen konstaterar dock i sitt nya strategiska koncept att de behöver skaffa en egen, om än begränsad, civil krishanteringskomponent. Denna civila kapacitet behövs främst för att förbättra interaktionen med civila partners men även för att utgöra ett stöd vid planering och koordinering av civila aktiviteter i samband med operationer. Dessutom behöver NATO bli bättre på att integrera den civil-militära planeringsprocessen och det behöver utbildas civila specialister som kan sändas ut tillsammans med NATO:s snabbinsatsstyrkor. (NATO, 2010a, art 25) Ambitionen att skaffa egna civila kapaciteter istället för att lita på att EU kan bidra med nödvändig kompetens, tyder på att NATO misstror EU:s förmåga eller inte vill vara beroende av utomstående resurser. Ett inverterat Berlinplus-avtal verkar därmed inte vara förestående. Ett ömsesidigt förstärkande uppfattas positivt, men ett ömsesidigt beroende önskas ej.

Metoder

NATO understryker i sitt nya strategiska koncept från november 2010, att alliansen utgör ett starkt band mellan medlemsstaterna och att dessa är beredda att försvara varandra mot attacker. Med attacker avses inte bara militära anfall utan även vad de kallar nya hot mot sina medborgare. NATO skall också agera för att förebygga kriser, hantera konflikter och verka stabiliserande i post-konfliktsituationer, detta arbete skall ske i nära samarbete med internationella partners såsom FN och EU. För att uppnå sina målsättningar arbetar NATO utifrån tre grundläggande uppgifter syftandes till att garantera medlemmarnas säkerhet med beaktande av internationell rätt: (NATO, 2010a, ss. 1-2)

1. Gemensamt försvar enligt Washingtontraktatets artikel V.
2. Internationell krishantering. NATO har en unik uppsättning politiska och militära kapaciteter för att bemöta hela spektret av möjliga kriser, före, under och efter konflikter.
3. Säkerhet genom samarbete. NATO skall genom ett aktivt agerande stärka internationell säkerhet genom partnerskap med relevanta länder och internationella organisationer.

Metoderna för att nå målen varierar men har sin grund i att uppgifterna löses med politisk dialog och samarbete, men när det behövs sker det uppbackat av en stark och effektiv militärstyrka. Steget till att gå till militär handling uppfattas kortare än för till exempel EU, vilket avskräckning som metod bekräftar. Strategin innefattar som nämnts inte bara användande av militära medel utan även hotet om att göra det.

För att uppnå sina mål har NATO, utifrån tillgängliga resurser, valt att fokusera på metoderna försvar och avskräckning, säkerhet genom krishantering samt stärkande av internationell säkerhet genom samarbete. Huvuduppgiften för NATO är att skydda och försvara eget territorium och dess befolkningar mot attacker, i enlighet med artikel V i Washingtontraktatet. Avskräckning, baserad på en lämplig blandning av kärnvapen och konventionella vapenkapacitet, är och förblir en central del av NATO:s övergripande strategi för att försvara territoriet. De omständigheter under vilka all användning av kärnvapen kan behöva övervägas är ytterst små, men så länge som kärnvapen finns kommer NATO att förbli en nukleär allians. Nya typer av hot ställer krav på både nya kapaciteter och metoder, även om målet för NATO är detsamma. Terrorism och spridning av nukleära och andra massförstörelsevapen leder bland annat till att NATO ser ett behov av att i en nära framtid komplettera kärnvapenavskräckningen med ett nytt missilförsvar

av territoriet. (NATO, 2010a) NATO uttrycker att de är en organisation med globala ambitioner, trots en förnyad viktläggning av det kollektiva försvaret av territoriet. Detta tyder på att metoderna för att verka med partners i koalitioner behöver utvecklas för att nå målen vid out of area operationer, de dessa sannolikt skiljer avseende handlingsutrymme vid artikel V-operationer.

För att kunna leda både renodlade NATO-operationer likväl som koalitioner med en blandning av medlemsstater och andra partners är det viktigt för NATO att definiera standarder och procedurer inom områden som tekniska specifikationer, planeringsprocesser, beslutsfattning och mycket mer. NATO utgör därmed en ram för interoperabilitet även för icke-medlemmar.

NATO har egna välutvecklade politiska och militära förmågor, men för att ytterligare nå bättre effekt i sina operationer krävs ett stort nätverk av partners på global nivå, både med enskilda stater och med andra organisationer. NATO uttrycker i sitt strategiska koncept: ”Dialog och samarbete med partners kan ge ett konkret bidrag till att stärka internationell säkerhet, att försvara de värden som vår Alliansen bygger på, till NATO:s operationer, och till att förbereda intresserade nationer om medlemskap i NATO. Dessa relationer skall baseras på ömsesidighet, ömsesidig nytta och ömsesidig respekt.” (NATO, 2010a, art 29)

Partnerskapen och andra typer av samarbete skall utveckla den politiska dialogen och det praktiska samarbetet med alla som är intresserade av att bidra till fredfulla internationella relationer. Särskilt nämns relationerna/partnerskapen med FN och EU. EU är en unik och viktig partner för NATO vad avser säkerheten i det euroatlantiska området. Organisationerna delar på huvuddelen av sina medlemmar, och bägge organisationernas medlemmar delar grundläggande värderingar. NATO och EU både kan och bör komplettera och förstärka varandras roll för att stödja internationell fred och säkerhet. NATO önskar uppnå detta genom att stärka det strategiska partnerskapet med EU i en anda av full ömsesidig öppenhet, insyn, komplementaritet och respekt för organisationernas autonomi och institutionella integritet. Dessutom skall det praktiska samarbetet utvecklas i verksamheter inom hela krishanteringens spektrum, från samordnad planering till ömsesidigt stöd i operationsområden. Bredda de politiska konsultationerna till att omfatta alla frågor av gemensamt intresse för att dela bedömningar på och syn kring fred och säkerhet. Slutligen skall organisationerna samarbeta mer kring kapacitetsutveckling för att minimera dubbelarbete och maximera kostnadseffektiviteten. (NATO, 2010a. art 32) Målsättningarna för

partnerskap verkar klara, men tydligheten i hur de praktiskt skall uppnås kommunicerar inte NATO med samma tydlighet.

NATO:s generalsekreterare Anders Fogh Rasmussen utvecklade sin syn på det som sägs i det nya strategiska konceptet omkring samarbete och partnerskap, i ett tal vid sitt besök i Polen den 17 mars 2011: "We must strengthen our defence. We must strengthen our cooperation with the European Union. And we must strengthen our partnerships with other nations."... "Yes, we understand the need for modern means to cope with modern threats. But we can't afford them in the current financial climate. That is why I have proposed a new approach to strengthening our defence – what I call Smart Defence. Smart Defence is not a mechanism. It is not a bureaucratic process. It is not a straight-jacket on nations. Far from it. Smart Defence is about ensuring greater security, for less money, by working together more flexibly." (Rasmussen, 2011-03-17)

Generalsekreterarens uttalande tyder till viss del på att ekonomiska begränsningar har större effekt på partnerskapsutveckling än hotet mot fred och säkerhet.

2.1.3 Resultat geopolitisk ansvarsfördelning

EU:s hållningar summeras bra av European Union Institute for Security Studies (ISS) rapport *A strategy for EU foreign policy*, vilken försöker definiera hur EU:s utrikes- och säkerhetspolitik bör agera inom ett antal centrala områden. EU:s möjligheter att påverka den internationella ordningen i framtiden beror på om de lyckas samla hela EU, det vill säga institutioner och kanske framförallt medlemsstaterna, vilka är avgörande för utrikes- och säkerhetspolitiska frågor. Minst lika viktigt är att utarbeta en strategi för EU:s internationella politik för att styra de gemensamma externa åtgärderna på ett helhetligt sätt. EU är i grunden en mjuk (civil) makt som begränsar användningen av våld till de mest exceptionella och sällsynta omständigheter och då med bred internationell legitimitet, främst från FN:s säkerhetsråd. Mjuk makt är verklig makt. Makten att påverka och övertala, även i situationer när våld kommer till användning, skall det ske som en funktion av EU:s egna modeller om den demokratiska freden baserad på värderingar, mångfald, relationer mellan stater och en global social sammanhållning. Om EU:s mjuka makt skall ge önskad effekt behöver unionen agera vidare utifrån principerna om självständighet, enhetlighet och samstämmighet. (ISS European Union Institute for security studies, 2010a, s. 3)

Fortsatt kommer konflikter och kriser även långt från NATO:s gränser direkt och indirekt kunna utgöra hot mot alliansens medlemmar och deras befolkning. NATO kan därför även fortsatt bli tvingade att agera globalt för att upprätthålla säkerhet för sina medlemmar. Förhindrande av kriser innan de utvecklas till konflikter är det bästa och effektivaste sättet att skapa säkerhet. Erfarenheterna från bland annat Balkan och Afghanistan har tydligt visat för alliansen, att det krävs en helhetlig tillnärmning med både politiska, civila och militära medel för att effektivt hantera konflikter. För att hantera konflikter på detta sätt krävs samarbete med andra organisationer. NATO behöver bredda och öka sitt politiska samarbete både mellan medlemsstaterna och med internationella partners, både på kontinuerlig basis och vid behov för att hantera uppkomna kriser och konflikter. Vid de tillfällen konfliktförebyggande åtgärder misslyckas skall NATO vara kapabla och beredda på att hantera pågående fientligheter. (NATO, 2010a) NATO ser ett tätt samarbete med EU som en viktig faktor i utvecklingen av en internationell helhetlig tillnärmning (Comprehensive Approach) vid krishantering och operationer, vilket kräver en effektiv användning av politiska, civila och militära förmågor. (NATO, 2011b)

Säkerhetspolitiskt samarbete baserat på gemensamma värderingar ger möjlighet till att gemensamt utnyttja befintliga resurser för att uppnå sina nationella målsättningar. EU och NATO är organisationer som ger förutsättningar för sina medlemsstater att samarbeta och vinna synergier utifrån den enskilda statens resurser. Ett fungerande samarbete mellan organisationerna kan förväntas ytterligare förstärka denna synergi.

EU:s geopolitiska mål är att bemöta hot, skapa säkerhet i unionens närområde och att verka för en världsordning grundad på multilateralism. EU tänker globalt men uttrycker att de prioriterar att agera lokalt. NATO:s geopolitiska mål är att värna om frihet och säkerhet för sina medlemmar genom det kollektiva försvaret, krishantering och säkerhetssamarbete. Organisationernas målsättningar är generellt sett likartade och baseras dessutom på gemensamma värderingar. Båda organisationerna viktliggör det egna territoriet men avser agera globalt. Den tydligaste skillnaden kring målsättningar finns kring målet att försvara territoriet. Något som är centralt för NATO men inte uttrycks i EU:s mål.

Resurserna skiljer sig tydligt åt. EU:s resurser har en stor bredd. Unionen disponerar främst civila men även militära kapaciteter för att kunna bidra inom hela spektret av uppgifter inom kris- och konflikthantering. NATO:s resurser är i huvudsak militära och politiska, och de civila

kapaciteterna är begränsade. NATO disponerar en väl utbyggd stabsorganisation för planering och ledning av operationer. Trenden är att både EU och NATO prioriterar vikten av helhetlig tillnärmning i operationer, vilket leder till en konvergens när det gäller att utveckla kapaciteter. Överlappning mellan organisationerna ökar snarare än minskar.

Metodmässigt prioriterar EU att verka med politiska, diplomatiska och ekonomiska metoder. Militära metoder ses som sista utväg. NATO i sin tur utgår från de militära metoderna i sitt agerande. Försvar och avskräckning är centralt för alliansen. Metoderna EU och NATO använder för att utifrån tillgängliga resurser nå sina målsättningar skiljer sig åt, men även här ses en viss konvergens då båda önskar visa på helhetlig tillnärmning i sitt arbete för fred och säkerhet. NATO driver fortsatt med mer intensiva operationer baserade på militär styrka, och EU prioriterar fredsbevarande och samhällsbyggande operationer med större fokus på civila åtgärder. Kärnvapenanvändning och avskräckning som metod utgör en klar skillnad mellan EU och NATO.

Geopolitisk ansvarsfördelning, på politisk och militärstrategisk nivå, baserad på geografi eller roller är möjlig men inte önskad av någon av organisationerna, då de bägge vill framstå som helhetliga i sina globala ambitioner. Så länge inte en överenskommelse på högsta politiska nivå nås om att EU och NATO inte på något sätt skall konkurrera, pekar trenden på en ökad konkurrens då de båda önskar uppfattas som helhetliga aktörer, vilka enskilt besitter förmåga att agera i komplexa kriser och konflikter.

2.2 Kampen mot terrorism

Terrorism definieras i denna uppsats som ”våldshandlingar som är politiskt betingade och syftar till att påverka samhället eller ett lands politik utan hänsyn till om oskyldiga drabbas”

(Nationalencyklopedin, 2011) Definitionerna på terrorism varierar mellan olika stater och organisationer. Utifrån svensk lagstiftning från 1 juli 2003 genom lagen (2003:148) om straff för terroristbrott inkluderas, efter EU:s rambeslut, även handlingar som syftar till att påverka och skada mellanstatliga organisationer. Terrorism kan ske av såväl statliga som icke-statliga aktörer. Metoderna som används kan variera och ofta ligger det i avsikten bakom metodvalet huruvida ett brott är ett terroristbrott eller ej. Både NATO och EU ser terrorism som ett av de allra tydligaste

hoten mot sina medborgares säkerhet. I kampen mot terrorism inrymmes, utöver terroristerna, även de som finansierar och ger möjlighet åt träning och basering för terrorister.

2.2.1 EU

Målsättningar

EU:s strategiska mål för kampen mot terrorismen är att bekämpa terrorismen globalt, respekterandes de mänskliga rättigheterna, för att göra Europa säkrare så att dess medborgare kan leva i frihet och säkerhet. (EU, 2005, s. 2)

EU ser terrorism som en av de tre största hotbilderna mot Europas säkerhet. Problemet med terrorism är att det inte bara riskerar människors liv och hälsa, det leder till stora kostnader, men allvarligast är att terrorismen är ett hot mot öppenheten och toleransen i samhället. Den nya våg av terrorism som har setts under det senaste dryga decenniet har en koppling till religiös fanatism och har komplexa bakomliggande orsaker. Dagens terrorister verkar över hela världen, obeaktat av gränser mellan nationalstater. Europa utgör, enligt EU, både bas och mål för denna terrorism. För att bekämpa terrorismen krävs samordnade åtgärder på europeisk nivå. (EU, 2003a, s. 3)

Skrivningen i ESS upplevs som inte helt genomarbetad då den först skriver att terrorism är ett globalt problem, men att samordning för att bekämpa den skall ske på europeisk nivå. Detta tyder i så fall på EU centralt avser utveckla samordningen med aktörer utanför Europa.

Fem år efter att EU antog sin säkerhetsstrategi konstaterar de att terrorism och organiserad brottslighet har utvecklats och utgör nya hot även inom EU:s egna samhällen. EU tog under 2004 och 2005 ett antal nya steg för att bemöta terrorism, främst genom att underlätta utredningar över gränserna och genom att koordinera straffrättsliga åtgärder. (EU, 2008, s. 4)

EU antog i november 2005 en strategi för kampen mot terrorism. Strategin innebär att unionen skall föra en global kamp mot terrorism. Denna kamp skall ske med respekt för de mänskliga rättigheterna så att medborgarna fortsatt skall kunna leva med frihet, rättvisa och säkerhet. EU:s strategi mot terrorism inriktar sig på fyra områden: (EU, 2005, s. 3)

Förebygga, med mål att hindra att individer dras till terrorism genom att hindra spridning av terrorism samt motarbeta radikaliserings och rekryterings både inom Europa och globalt.

Skydda, med mål att skydda såväl medborgare som infrastruktur och minska effekter vid eventuella attacker, genom ökad säkerhet vid gränser, transporter och kritisk infrastruktur.

Förfölja, med mål att identifiera och förfölja terrorister oavsett var de finns, försvåra planering, resande och kommunikationer, störa dem som stödjer terrorister, hindra finansiering och tillgång till material för genomförande av attacker. Slutligen skall terrorister ställas inför rätta.

Agera, med mål att EU och dess medlemmar skall vara förberedda så att vi solidariskt inom unionen kan hantera och lindra konsekvenserna av en terroristattack. Förbättra kapaciteten att hantera situationen som blir resultatet av en attack samt samordna motåtgärder och stöd till offer.

Strategin verkar fokusera på internationell gränsöverskridande terrorism och att agera globalt, inspirerat av USA, för att försöka förhindra attacker mot territoriet. Statistiken tyder dock på att merparten av de terrorister som lagförs är av inhemskt ursprung. Under 2009 åtalades 391 personer och en icke-statlig organisation för olika brott relaterade till terrorism inom EU. Av dessa kunde endast 17% kopplas till islamistisk terrorism (en minskning med 6% sen 2008), majoriteten av de åtalade var separatister, främst från Spanien och Nord-Irland. Antalet individer som arresterades för kopplingar till islamistisk terrorism sjönk med 41% mellan 2008 och 2009, en trend som håller i sig sedan 2006. Trots detta ser EUROPOL islamistisk terrorism som det största hotet, vad avser terrorism, mot EU:s territorium. (EUROPOL, 2010, ss. 6-7) Trots att endast en terroristattack kopplat till islamism genomfördes i Europa under 2009, ses dessa grupperingar som de mest hotfulla. Medborgare från EU reser kontinuerligt till utlandet för träning vid terroristläger och utgör ett hot när de återvänder. Islamistisk terrorism planeras ofta genom transnationella kontakter mellan individer bosatta i många av EU:s medlemsstater och andra delar av världen. Säkerhetssituationen i EU vad avser terrorism är tydligt influerad av den politiska utvecklingen i länder och områden utanför EU såsom Irak, Afghanistan, Pakistan och Somalia. (EUROPOL, 2010, ss. 19-20) Strategin visar på svårigheterna att formulera mål som är relevanta mot det mest sannolika hotet och det största hotet på samma gång.

Resurser

EU ser sig själv som synnerligen väl rustat att möta och hantera situationer där terrorister har etablerat sig i upplösta stater. (EU, 2003a, s. 7) EU antog 2005 en strategi mot terrorism, vilken bygger på internationell rätt och de mänskliga rättigheterna. EU som union har inte prioriterat att

skaffa egna resurser för att bekämpa terrorismen. Fokus för EU:s satsning är att samordna medlemsstaternas resurser och genom regelverk och koordinering effektivisera och samordna medlemsstaternas kamp mot terrorismen. För att leda detta arbete har EU inrättat en samordnare för kampen mot terrorism. (EU, 2008, s. 4) EU har i sin anti-terrorstrategi ett klart fokus på att verka med sina civila organ, främst nämns European Police Office (EUROPOL) och European Union's Judicial Cooperation Unit (EUROJUST). EUROPOL:s syfte är att stödja EU:s medlemsstater att få till ett närmare och mer effektivt samarbete för att förebygga och bekämpa organiserad brottslighet. Ett av de viktigaste områdena för dess arbete är terrorism. EUROJUST ska förbättra effektiviteten hos de myndigheter som utreder och lagför organiserad och grov gränsöverskridande brottslighet, till exempel terrorism och penningtvätt, så att kriminella snabbt och effektivt kan ställas inför rätta. Utöver dessa två finns ett stort antal andra funktioner inom EU som arbetar med allt från finansiella rörelser, sprängämnessäkerhet, motverkan av radikaliserings och mycket annat. Intressant är att i anti-terrorstrategin så nämns militära kapaciteter bara vid två tillfällen och bägge först inom delområdet agera, det vill säga för åtgärder efter att en terrorattack ägt rum. (EU, 2005) Prioritering får därmed ses som tydligt inför valet av metod.

Metoder

11 september-attacken på USA och påföljande bombningar i Madrid och London påskyndade EU:s åtgärder för att motverka terrorism. Bland annat infördes europeisk arresteringsorder, åtgärder för att försvåra finansiering av terrorism samtidigt som samarbetet med andra aktörer utökades. För att möta hotet från terrorismen ser EU ett behov av att samverka mellan olika instanser såsom underrättelseverksamhet, polis, rättsväsende och militär. För att motverka att terrorister kan ha baser i upplösta stater kan det eventuellt finnas behov av militära åtgärder för att skapa möjligheter för de andra instanserna att kunna verka i aktuellt område. På sikt behövs alltid polis och civil krishantering för att få ordning på staternas ekonomi och styre. (EU, 2003a, ss. 6-7)

EU:s strategi mot terrorism kan ses i fyra delar; åtgärder för att förebygga och förhindra radikaliserings och rekrytering, skydd av mål för terrorangrepp, förföljande av terrorister samt vidtagande av åtgärder för att lindra effekten av eventuella terrorangrepp. Stor vikt läggs vid de åtgärder som de enskilda medlemsstaterna vidtager. EU prioriterar att samordna reaktioner på

allvarliga terrorattacker såsom attacker med biologiska, nukleära och kemiska ämnen. EU arbetar också på att effektivisera informations- och underrättelseutbyte samt effektivare åtgärder mot finansiering av terrorism. Samarbete och partnerskap, främst genom FN men även bilateralt, ses som centralt i den fortsatta kampen. (EU, 2008, s. 4) En satsning på informations- och underrättelseutbyte kan antas ge effekt vid samarbete eftersom det ger en grund till att, utifrån skilda resurser och operationella metoder, bidra utifrån egen organisations målsättningar. Dock är utbyte likt detta ofta något som begränsas av misstroende och brist på formella samarbetsavtal.

Genom att arbeta inom fyra delområden i kampen mot terrorism önskar EU arbeta för att ge en helhetlig och proportionell reaktion på det internationella terroristhotet. EU:s strategi kräver arbete på såväl nationell, europeisk som internationell nivå för att minska hotet från terrorism och vår sårbarhet för eventuella attacker. EU anger även i sin europeiska säkerhetsstrategi, att EU genom sina yttre åtgärder har ett ansvar för att bidra till en global säkerhet och för att bygga en tryggare värld. EU agerar tillsammans med FN och andra internationella eller regionala organisationer för att främja internationellt samarbete och internationella normer för att bekämpa terrorism. EU stöder FN i att utveckla en global strategi för att bekämpa terrorism. Kampen mot terrorism har hög prioritet i dialogen med internationella partners. EU är dock tydliga med att medlemsstaterna har huvudansvaret för att bekämpa terrorism men att EU tillför mervärde på fyra olika sätt inom de olika arbetsområdena. Mervärde tillför EU genom att stärka nationella kapaciteter, tillrättalägga för europeiskt samarbete, utveckla gemensamma kapaciteter och lägga till rätta för internationella partnerskap. (EU, 2005, ss. 4-7)

2010 antog EU det så kallade Stockholmsprogrammet, vilket är en långsiktig plan för utveckling av ett öppet och säkert EU som tjänar och skyddar sina medborgare. Programmet konstaterar att det fortsatt finns behov att vidareutveckla metoderna i kampen mot terrorismen. Bland annat framgår det att EU behöver garantera att alla medel i kampen mot terrorism används med full respekt för grundläggande rättigheter och friheter. Medlemsstaterna behöver fortsätta att utveckla förebyggande mekanismer, särskilt för att möjliggöra tidig upptäckt av tecken på radikaliserings eller hot, inklusive hot från våldsam militant extremism. EU och dess medlemsstater behöver ta ytterligare initiativ för att motverka radikaliserings i alla utsatta befolkningsgrupper grundat på utvärdering av effektiviteten i tidigare åtgärder. Medlemsstaterna bör fastställa vilka specifika operativa kapaciteter som kan delas med andra medlemsstater samt finna nya arbetsområden för integration och kamp mot diskriminering. Europeiska rådet anser att instrumenten för kampen mot finansiering av terrorism måste anpassas till eventuella nya svagheter i det finansiella

systemet och till nya betalningsmetoder som används av terrorister. (EU, 2010e, art 4.5) När EU uttrycker detta år 2010 behöver det beaktas att unionen i sin rapport fem år efter införandet av Europeiska Säkerhetsstrategin konstateras att det fortsatt finns mycket som kan bli bättre avseende intern och extern koordinering. Flexibilitet och insyn ses som vägar till bättre samordning mellan olika aktörer inom både europeisk och nationell kamp mot terror. Framstegen under perioden 2003-2008 anses, trots att mycket hänt, som långsamma och ofullständiga. EU uttrycker ett behov av att ytterligare stärka partnerskap mot terrorism med USA samt att verka för en förstärkning hos partners i Sydasiens, Afrika och i unionens södra grannländer. Partnerskap med NATO omnämns ej. (EU, 2008, s. 4) Att omsätta ord till handling är ingen snabb och friktionsfri process.

EU-medlemsstater med en militär närvaro i Afghanistan löper ökad risk för att bli drabbade av islamistisk terrorism. De betraktas som legitima mål av islamistiska terrorister, då de ses som en del av det västerländska korståget genom sitt deltagande i de internationella styrkorna i Afghanistan, oavsett om det sker inom NATO/ISAF eller andra koalitioner. (EUROPOL, 2010, ss. 19-20) Kopplingarna mellan militära operationer utanför EU:s eget område och risken att bli drabbade av attacker på hemmaplan, visar på behovet av en helhetlig tillnärmning för att bemöta hoten. Samarbete krävs mellan EU:s militära och civila delar, mellan medlemsstater samt mellan EU och andra internationella aktörer. Konstateranden som dessa tyder på att förbindelserna med NATO kan utvecklas för att gynna säkerheten för medlemsstaterna.

EU:s initiala agerande efter 11 september 2001 hade inte fokus på konkreta militära operationer, istället kom det handlingsplaner med i huvudsak icke-militära åtgärder. De militära bidragen från EU-medlemmar i de inledande militära operationerna skedde bilateralt mellan europeiska stater och USA, utan EU-inblandning. EU fokuserade sitt fortsatta arbete på områden som skydd av infrastruktur, motverkan mot radikaliserings, styrkande av länder där terrorister kan basera sig samt på polisiära och legala samarbeten. (Cornish, 2006, ss. 20-21) Ett fokus som tyder på att utveckling av metoder och för den delen resurser i kampen mot terrorismen sker inom EU:s civila områden.

Förmågan och villigheten att dela med sig av information och framgångsrika metoder i kampen mot terrorn verkar ha ökat inom Europa de senaste åren. Om det är ett resultat av EU:s ansträngningar eller andra faktorer är inte lätt att veta. Det är stora svårigheter att mäta om EU:s ansträngningar verkligen leder till framgångar i kampen mot terror eller om det är nationella

initiativ som styr utvecklingen. Det har förts fram tankar på att EU skall utveckla en överstatlig enhet för anti-terrorverksamhet eller att man skall tvinga medlemsstaterna att dela med sig av sina underrättelser kring terrorism. Försök att tvinga stater kommer möta på motstånd, framgångsvägen för EU att ge ökad effekt i kampen mot terrorn är att fortsatt verka för samarbete och att vara en normativ faktor för gemensamt agerande mellan medlemsstaterna, i hela spektrat från underrättelser, försvårande av finansiering och åtgärder efter eventuell attack. (Giegerich, 2010, ss. 100-101)

2.2.2 NATO

Målsättningar

Kampen mot terrorismen står högt på NATO:s agenda. NATO uttrycker i sitt nya strategiska koncept att terrorismen utgör ett reellt och allvarligt hot mot säkerheten och tryggheten för alliansen och dess medlemmar. NATO avser bekämpa detta gissel, individuellt och kollektivt, i enlighet med internationell rätt och principerna i FN-stadgan. NATO skall utveckla dess förmåga att avskräcka, försvara, störa och skydda mot terrorism. Metoder för att bemöta terrorhotet är bland annat avancerad teknik, mer samråd med partners och ökat utbyte av information och underrättelser. Terrorismens varierande karaktär har lett till att NATO har inlett ett antal initiativ - politiska, operativa, konceptuella, militära, tekniska, vetenskapliga och ekonomiska – för att bemöta hotet. Flertalet delar av NATO:s verksamheter är idag verksamma i kampen mot terrorismen. (NATO, 2011c) Ordval som bekämpa och avskräcka antyder att NATO med sin militära styrka hoppas nå effekt i kampen mot terrorism, något som kan antas uppmuntra till terrorism eftersom normala militära metoder inte fungerar för motståndaren som då tvingas söka alternativa vägar.

I ett tal i samband med en utställning/konferens om försvar mot terrorism i Bukarest 2008, konstaterade dåvarande generalsekreteraren i NATO Jaap de Hoop Scheffer om NATO:s roll i försvaret mot terrorism, att alliansens roll i kampen mot terrorism är av avgörande betydelse för att bli tagna på allvar i sin roll att försvara befolkningen mot hot. (Scheffer, 2008) Ett uttalande som belyser problemet för NATO att sätta gränser för vilka hot de skall kunna bemöta och vilka hot som andra aktörer skall ansvara för.

Kampen mot terrorism har utvecklats till en viktig del av NATO:s externa samarbete och har vid ett antal tillfällen lett till att samarbeten med nya partners har etablerats. Dessa nya samarbeten har dessutom bidragit till att inte bara NATO:s förmåga att motverka terrorism har förbättrats, de har även bidragit till effektiviserande försvarsreformer i stort. Då terrorism inte begränsas av gränser mellan stater är det viktigt för NATO att finna strukturerade vägar för partnerskap på global nivå. Den överordnade ramen för dessa partnerskap hanteras inom The Partnership Action Plan against Terrorism (PAP-T) skapat vid NATO Summit i Prag 2002. PAP-T definierar partnerskapets roller och instrument för att bekämpa terrorism och hantera dess konsekvenser. Exempelvis samarbetar NATO och partnerländer för att förbättra säkerheten i luftrummet, detta sker bland annat genom utbyte av information och genom gemensamma procedurer för samordning i samband med hanteringen av eventuella terroristhot. Inom ramen för PAP-T samarbetet finns olika informella arbetsgrupper som arbetar med frågor som säkerheten i infrastruktur för energi, gränskontroll samt finansiella aspekter av terrorism och störning av terroristorganisationernas källor till finansiering. (NATO, 2011c)

Beslutet om PAP-T togs inom ramen för Euro-Atlantic Partnership Council (EAPC), vilket består av NATO:s 28 medlemmar och ytterligare 22 stater. Medlemmarna i EAPC skall enligt PAP-T följa partnerskapets handlingsplan mot terrorism i syfte att fullgöra sina skyldigheter enligt internationell rätt vad avser att bekämpa terrorism. Kampen mot terrorismen kräver gemensamma och övergripande insatser av det internationella samfundet. Medlemmarna kommer att göra allt i deras makt för att förhindra och undertrycka terrorism i alla dess former och yttringar i enlighet med principerna för internationell rätt, FN-stadgan, och FN:s säkerhetsråds resolution 1373. Viktigt är att intensivifiera och påskynda utbytet av operativ information, stärka samordningen av insatser på nationell, regional och internationell nivå för att finna ett globalt svar på det hot terrorismen utgör mot internationell säkerhet. (NATO, 2002. art 1-6) NATO:s uttalade mål visar att de vill och kan bidra till den globala kampen mot terrorism, men de mer vaga skrivningarna om vem som skall leda kampen tyder på att de mer önskar ge förutsättningar för, snarare än att leda medlemsstaternas presumtiva arbete.

Resurser

NATO är en politisk och militär allians, vilken i huvudsak besitter militära resurser. NATO saknar till exempel polisiära resurser likt de till exempel EU besitter. Med sina militära resurser

har NATO mycket att bidra med i kampen mot terrorismen, i alla dess faser. Olika resurser ger olika effekt beroende på om verksamheten syftar till att förebygga, hindra pågående eller hantera effekterna efter en terroristhandling. NATO har resurser för att övervaka och skydda infrastruktur, luftrum, sjöområden och gränser till lands. Vidare har de resurser för att hantera hot med och effekten av attacker med nukleära, biologiska och kemiska vapen. NATO kan med sina staber och sin kommandostruktur bidra till ledning och koordinering av operation, enskilt eller i samarbete med andra militära och civila aktörer. NATO har ett nätverk av 350 civila experter, grundat på specifika kompetenser för att ge stöd som ofta behövs, bland annat av militären. De täcker civila aspekter som är relevanta för NATO:s planerings- och operationsverksamhet, inklusive krishantering, konsekvenshantering och skydd av kritisk infrastruktur. De civila experterna kommer från regeringar och industri. Många av åtgärderna i kampen mot terrorn är nationellt civilt ansvar, men NATO arbetar aktivt för att med sina resurser bidra till medvetenhet om och hantering av hotet som internationell terrorism utgör. (NATO, 2011c)

NATO har som mål att ytterligare öka sin kapacitet till att upptäcka och försvara sig mot internationell terrorism, inkluderat en ökad förmåga att analysera hot, mer konsultationer med sina partners, utveckling av militära styrkor och genom att träna lokala styrkor i deras egen kamp mot terrorister. (NATO, 2010a, art 19)

Inom ramen för Defense against terrorism (DAT) programmet utvecklar NATO tekniska hjälpmedel för att effektivare stödja befintliga styrkor i kampen mot terrorism. Utveckling syftar till att med tekniska lösningar skydda både alliansens trupper och civila befolkning, likväl som militär och civil infrastruktur. (NATO, 2011a)

Metoder

Terrorism är ett globalt problem som inte stoppar för några gränser, nationalitet eller religion, därför är det ett problem som det internationella samfundet måste ta itu med tillsammans. NATO bidrar till den internationella kampen mot terrorismen på flera områden och med varierande medel. Alliansens verksamhet i kampen mot terrorismen sker i enlighet med FN:s principer och internationell rätt, inklusive internationell humanitär rätt och bestämmelserna kring mänskliga rättigheter. NATO stöder på olika sätt det internationella samfundet i kampen mot terrorismen. NATO är ett permanent transatlantiskt forum för diskussion och samråd och som har resurser att

omvandla kollektiva beslut till konkreta, främst militära, operationer. NATO är en aktiv partner i ett nätverk av stater och internationella organisationer. (NATO, 2011c)

NATO har dessutom etablerat ett program som skall arbeta med att finna tekniska lösningar för skydda egna trupper och civila ifrån terroristattacker. Defence Against Terrorism (DAT) programmet arbetar för att finna tekniska lösningar som kan börja användas inom en snar framtid. Programmet arbetar inom tio områden, såsom skydd av hamnar och fartyg, skydd av kritisk infrastruktur, utveckling av icke-dödliga kapaciteter, motmedel mot improviserade sprängladdningar med mera. (NATO, 2011a) Operativt arbetar NATO med många olika delar av sina kapaciteter för att bekämpa terrorism. NATO anger själv som exempel: (NATO, 2011c)

Operation Active Endeavour (OAE), vilken är en maritim övervakningsoperation i Medelhavet. Operationen syftar till att övervaka sjöfarten, genom anti-terrorpatrullering, eskortering och kontroll genom bordning av fartyg i Medelhavet. Operationen inleddes som stöd till USA efter terrorattackerna 11 september 2001. Operationen är idag NATO:s enda renodlade anti-terroroperation.

International Security Assistance Force (ISAF) i Afghanistan leds av NATO sedan 2003. Ett av syftena med operationen är att ge stöd till den afghanska regeringen så att de kan utöka sin auktoritet och skapa säkerhet i landet. Därigenom hoppas NATO få bort förutsättningarna för terrorismen att utvecklas i området. Även om ISAF inte är en anti-terroroperation förväntas den genom att ge stöd åt afghanska regeringen att skapa säkerhet och därigenom bidra till ett minskat terrorhot både lokalt och globalt.

NATO på Balkan. Med sina fredsbevarande styrkor på Balkan ger NATO stöd till gränskontroller. Genom dessa kontroller försvåras illegal trafik av människor, vapen och droger, vilka kan fungera som ekonomiska källor till att sponsra terrorism och annan kriminalitet.

Säkerhet vid större offentliga arrangemang. NATO erbjuder under vissa omständigheter resurser som stöd till säkerheten vid stora arrangemang. Resurser i sammanhang som olympiska spel och stora politiska sammankomster utgörs bland annat av flygande luftrumsövervakning och delar av NATO:s styrkor för att hantera nukleära, biologiska och kemiska attacker.

Ovanstående exempel från NATO visar på svårigheterna som den komplexa hotbilden ger för en fördelning mellan vad som bör vara civila och militära uppgifter i kampen mot terrorn. Behovet

av att helhetligt och koordinerat föra kampen mot terrorismen tyder på att den som skall ses som en kraftfull aktör i denna fråga behöver tillgång till mer än bara militära resurser och metoder.

För det mer långsiktiga och förebyggande arbetet mot terrorism arbetas det inom flera olika spår. Efter NATO Summit i Prag 2002 inrättades en Terrorist Threat Intelligence Unit (TTIU) för att hantera och förbättra delandet av underrättelser inom alliansen och mellan alliansen och dess partner. TTIU är allt sedan dess en permanent del av NATO:s organisation. Här verkar militär och civil underrättelsetjänst tillsammans med brottsbekämpande organ. NATO:s Ekonomiska Kommitté samarbetar bland annat kring ekonomiska underrättelser tillsammans med partners för att försvåra internationell finansiering av terrorism. NATO samarbetar även internationellt inom det vetenskapliga området för att finna tekniska lösningar för att försvara mot terrorister. Bland annat satsas det på att finna detektorer och motmedel mot sprängmedel och massförstörelsevapen. Alla dessa aktiviteter stärker NATO:s samarbete med andra internationella organisationer för att säkerställa att information delas och lämpliga åtgärder kan vidtas för att bli mer effektiva i kampen mot terrorismen. (NATO, 2011c)

Inom ramen för EAPC skall NATO och dess partner verka för samarbete inom ett spektrum av områden som har betydelse för kampen mot terrorism. Exempel på detta är politiska konsultationer, operationer, frågor om militär interoperabilitet, försvarsreformer, hantering av konsekvens efter terrorattacker, bekämpande av finansiering av terrorism, förebyggande av vapen- och sprängämnessmuggling. EAPC-medlemsstaterna betonar att vapenkontroll och icke-spridning väsentligt bidrar till den globala kampen mot terrorism, särskilt genom att försvåra användning av massförstörelsevapen. (NATO, 2002)

Samarbete med andra är viktigt i NATO:s kamp mot terrorismen. PAP-T är kärnan i detta samarbete, men även andra samarbeten såsom NATO-Russia Council (NRC), Mediterranean Dialogue (MD) och Istanbul Cooperation Initiative (ICI) har kampen mot terrorism i fokus. Samarbete med organisationer som FN och EU är viktiga för att uppnå en helhetlig lösning i kampen mot terrorism. Mängden samarbetsprojekt är stor och visar på behovet av samarbete i kampen mot terrorismen. Samtidigt bedöms risken finnas att det stora antalet samarbeten leder till splittring och koordineringsproblem.

NATO arbetar i huvudsak med militära metoder i sin kamp mot terrorn. Även om en del av målen syftar till att exempelvis skydda civil infrastruktur, havsövervakning och stöd till säkerhet kring exempelvis olympiska spel så sker det i huvudsak med militära resurser. NATO har i sin

Civil Emergency Action Plan uttryckt behovet av samarbete med civila organ. Härvid önskar de utveckla en aktiv samverkan och relationsbyggnad med EU och deras civila delar. (NATO, 2004) De inledande reaktionerna efter 11 september 2001 visar på NATO:s militära fokus. Efter att ha förklarat att artikel V, om kollektivt försvar, har trätt ikraft så aktiverades ett antal militära kapaciteter. USA tackade dock nej till att låta alliansen leda operationerna. Istället valde de en lösning med ett mindre antal partners i en koalition. NATO:s konkreta bidrag initialt blev begränsat, men bland annat avdelades luftövervakningsresurser från NATO som stöd till kontrollen av amerikanskt luftrum. EU valde dock tydligt att prioritera civila åtgärder som reaktion. Möjligheterna till framgångsrikt samarbete EU och NATO i kampen mot terrorismen bedöms vara större i den förebyggande fasen än vid aktioner efter terrorattacker.

2.2.3 Resultat kampen mot terrorism

EU:s syn på terrorismen är att den i huvudsak skall hanteras med civila medel och metoder. Ansvaret ligger i huvudsak hos medlemsstaterna och EU skapar förutsättningar för dem genom att utgöra ram för samarbete, informationsutbyte och gemensamma åtgärder. Synen återspeglar tydligt unionens bredd, och fokus hamnar på polisära och juridiska åtgärder framför de militära.

NATO hanterar terrorism utifrån ett militärt perspektiv. De polisära aspekterna hanteras av medlemsstaterna via andra kanaler än genom NATO. Alliansen är för sina medlemsstater en möjlighet till att få stöd inom eget territorium, men främst ett medel för att agera utanför det egna territoriet för att direkt och indirekt avskräcka och störa terroristernas möjligheter till basering och träning.

EU:s strategiska mål för kampen mot terrorismen är att bekämpa terrorismen globalt, respekterandes de mänskliga rättigheterna, för att göra Europa säkrare så att dess medborgare kan leva i frihet och säkerhet. NATO:s mål är att bekämpa terrorismen, individuellt och kollektivt, i enhetlighet med internationell rätt. Synen på det hot som terrorismen utgör och målsättningen att globalt bekämpa den är gemensam.

Resurserna är markant skilda. EU använder civila kapaciteter, främst polisiära och juridiska, i kampen mot terrorismen. Militära kapaciteter skall enligt anti-terrorstrategin endast användas till åtgärder efter att en terrorattack ägt rum. NATO:s resurser är militära, endast en begränsad

mängd civila experter finns för att ge råd till militären. NATO har inga egna civila resurser för operativt engagemang i kampen mot terrorismen.

Metoderna som organisationerna använder speglar tydligt de resurser som disponeras. EU agerar med civila metoder. Operativt ligger ansvaret hos medlemsstaterna och EU ger stöd och faciliterar för samarbete mellan staterna. NATO:s metoder är i grunden militära. Militära kapaciteter används aktivt i alla faser av kampen mot terrorismen. Båda organisationerna betonar vikten av samarbete samt utbytet av information och underrättelser för att bemöta det gränsöverskridande hot som terrorismen utgör.

Kampen mot terrorismen är det av de undersökta samarbetsområden där EU och NATO tydligast skiljer sig åt. Synen på hotet som terrorismen utgör och målsättningen att globalt bekämpa den är gemensam, men synen på metoder och resursanvändande för att skapa säkerhet åt medborgarna divergerar tydligt. Inom kampen mot terrorism är det få områden där organisationerna anses konkurrera med varandra, då fokus över hur kampen skall föras är åtskild. Merparten av EU:s samarbete i kampen mot terrorism sker i områden som inte har någon motsvarighet inom NATO. För att ge kraft åt samarbete inom kampen mot terrorism behöver EU och NATO komma överens om hur de skall utbyta information och underrättelser med varandra. Ett utbyte som annars riskerar fastna i misstroende och politiskt maktspel inom och mellan organisationerna. De skillnader som uppvisas inom resurser och metoder ger möjlighet till att samarbeta och komplettera varandra utan inslag av konkurrens.

2.3 Användning av snabbinsatsstyrkor

Snabbinsatsstyrkor är styrkor, militära eller civila, som inom kort tid kan sättas in efter politiska beslut för att möta uppkomna kriser eller katastrofer. Vad som är kort tid är ett relativt begrepp. Idén med snabbinsatsstyrkor är att de skall vara snabbt på plats. Genom närvaro hoppas den organisation som sänder ut styrkan kunna visa handlingskraft och samtidigt verka dämpande på den kris som uppstått så att den inte ytterligare fördjupas. Styrkorna skall både genom sitt operativa användande likväl som med sin existens och sina kapaciteter kunna ses som ett stöd till organisationernas politiska, diplomatiska och övriga aktiviteter.

2.3.1 EU

Målsättningar

EU är en global aktör, vilken är beredd att ta sitt ansvar för säkerheten i världen. EU:s arbete inom området baseras på en internationell multilateral ordning grundad genom FN.

Medlemsstaternas starka engagemang ger EU kapaciteter för att utgöra ett viktigt bidrag till säkerheten och stabiliteten både i Europas närhet och globalt. EU har de civila och militära kapaciteter som behövs för att möta den mångfacetterade karaktären av hoten mot internationell fred. Snabb tillgång på effektiva förmågor, inklusive militära tillgångar, kommer ofta att spela en avgörande roll i början av en kris, under dess utveckling likväl som efter konflikter. EU skall ha förmåga att agera innan en kris uppstår, genom förebyggande engagemang kan det undvikas att situationen försämras. EU skall kunna hantera flera samtidigt operationer av varierande karaktär och intensitet. (EU, 2004, art 1-2)

EU har även, vad avser snabbinsatsstyrkor, en ambition att vara en helhetlig aktör och verka med både civila och militära medel. EU:s uppgifter och uppdrag kring internationell kris- och konflikthantering utvecklas med tiden, därför finns ett kontinuerligt behov av att utveckla denna förmåga. Vägen till detta är att EU använder alla tillgängliga medel, civila och militära, för att enhetligt kunna hantera hela spektrumet av krishanteringsuppgifter. (EU, 2010d) EU:s skrivningar visar en på önskan om att agera helhetligt från första stund vid hantering av kriser. Målsättningar tyder på en önskan om att först i sista hand engagera militära styrkor. Symboleffekten av att EU dock disponerar militära resurser ger styrka till övriga åtgärder.

Resurser

EU:s målsättningar kräver att unionen besitter kapacitet att utföra krishanteringsoperationer i länder utanför EU. De olika typer av operationer som EU skall kunna genomföra är humanitära insatser, räddningsinsatser, fredsbevarande insatser, militär krishantering (inklusive framtvingande av fred i en konflikt), avrustning/avväpning, militära rådgivnings- och biståndsinsatser, stabiliseringsinsatser efter konflikter samt stöd till länder utanför EU för att bekämpa terrorism. Både civila och militära resurser krävs för att ha denna förmåga. Beroende på typ av operation och krisen/konfliktens karaktär behöver styrkans storlek och blandningen mellan

civilt och militärt anpassas till aktuell situation. En snabbinsatsstyrka behöver kunna operera självständigt och behöver utöver själva operativa kärnan ha tillgång till ledning, logistik och underhåll samt vid behov sjö- och flygstridskrafter.

EU kan utföra en krishanteringsoperation på eget initiativ eller på uppdrag av internationella organisationer som FN. EU erkänner att det är FN som har det främsta ansvaret för internationell fred och säkerhet och fastslår att krishanteringen ska ske i enlighet med principerna i FN-stadgan och OSSE:s stadga för säkerhet i Europa.

Frankrike och Storbritannien tog 2003 ett initiativ för att stärka EU:s snabbinsatsförmåga. Förslaget syftade till att sätta upp ”snabbinsatsstyrkor” (Battle Groups). 2004 godkände Europeiska rådet förslaget. En snabbinsatsstyrka skall innehålla cirka 1500 man och ska kunna vara på plats i ett krisområde inom tio dagar efter att rådet fattat beslut. Enskilda medlemsland eller flera medlemsländer i samverkan kan sätta upp en snabbinsatsstyrka. Även icke-EU stater har möjlighet att bidra. EU skall över tiden ha två snabbinsatsstyrkor/battlegroups tillgängliga för insats. Snabbinsatsstyrkorna ska kunna genomföra samtliga Petersbergsuppgifter, det vill säga humanitära insatser, räddningsinsatser, fredsbevarande insatser och militär krishantering. De ska dessutom kunna genomföra uppgifterna i EU:s säkerhetsstrategi, till exempel avrustningsoperationer och stöd till tredjeländ i kampen mot terrorism. En snabbinsatsstyrka ska kunna stanna i 30-120 dagar. (EU, 2010d) Om EU skall kunna nå sina ambitioner i säkerhetsstrategin från 2003 måste unionens kapaciteter stärkas. Idag kan endast 4 % av medlemsstaternas gemensamma 1,8 miljoner soldater anses som deployerbara. Om mekanismerna för kapabilitetsutveckling inte utvecklas kommer förmågan inte stå still, den kommer att sjunka, en situation som även kan sägas gälla för NATO. (Biscop & Coelmont, 2010)

Enligt EU:s Civilian Headline Goal 2010 skall unionen ha som mål att till 2010 upprätta en tydlig ram för civil kapacitetsplanering och utveckling, baserad på erfarenhet och välgrundade bedömningar av förväntade utmaningar, och ställa kapacitets mål därefter. Denna nödvändiga kapacitet skall ses som en första ambition, vilken kan kompletteras med ytterliggare utveckling av koncept, planering och kapacitet, doktriner, utrustning och utbildning. Relevanta och effektskapande synergier bör identifieras och utnyttjas till fullo mellan EU:s civila och militära resurser, medlemsstaterna och externa partners. (EU, 2007, art 4 + 11)

På det civila området ska EU bland annat kunna bidra med att sätta upp och utbilda polisstyrkor och andra resurser för att kunna upprätthålla lag och ordning. EU måste också ha egen

organisatorisk kapacitet att leda en eller flera operationer oavsett om de är militära, civila eller en blandning där av. Här synliggörs att intern byråkrati i EU påverkar genomförandet av operationer. Samordningen och ansvarfördelningen mellan civila och militära delar speglar mer byråkratin än önskan om hur operationer skall bedrivas. Något som återspeglas i att unionens headline goals är separerade i militära och civila mål, likväl som i hur staber sätts upp för att leda olika delar av insatser.

Det skulle vara mycket kostsamt för EU att bygga upp en egen komplett organisation för krishantering. Istället har EU ingått ett avtal med NATO för att kunna använda sig av NATO:s planerings- och stridsledningsresurser. (EU, 2003b) EU har inga egna resurser, de tillhör medlemsländerna. Även om EU fattar beslut om att genomföra en operation, kan de enskilda medlemsstaterna fatta interna politiska beslut om i vilken omfattning de skall delta eller ej. Därmed är det svårt att förutsäga exakt vilka av alla resurser för snabbinsats som finns och som verkligen är tillgängliga när de behövs. Ett koordinerat bruk av militära och civila kapaciteter inom EU försvåras också till viss del av att det är olika institutioner inom EU som fattar beslut om militära respektive civila operationer inom ESDP. Det är något som kan bli än mer utslagsgivande vad gäller användande av snabbinsatsstyrkor i kombinerade militär-civila operationer. (Hadden, 2009, ss. 41-43)

Europeiska rådet konstaterar också att målen för de civila resurserna inte har uppnåtts, framförallt inte för de resurser som skall vara beredda att med kort varsel sändas till möjliga insatsområden. Rådet hoppas på att den nyetablerade Europeiska utrikestjänsten skall kunna ge synergieffekter för att koordinera befintliga resurser för att agera som en välfungerande samlad union som lever upp till sina mål om helhetlig tillnärmning i sina operationer. (EU, 2011) Förhoppningarna EU uttrycker tyder på en förhoppning om att finna byråkratiska lösningar på kapacitetsbristerna, men långsikt krävs en ökad vilja från medlemsstaterna att avdela nödvändiga resurser.

För att kunna verka med sina snabbinsatsstyrkor där EU önskar krävs tillgång på en fungerande och tillgänglig resurs för strategisk transport. Då detta, kanske främst på flygsidan, är en känd brist har EU tagit initiativ för att få till ett koordinerat och effektivt flygtransportsamarbete. För att hantera denna brist har EU inrättat European Air Transport Fleet (EATF). De övergripande målen för EATF är att förbättra den gemensamma tillgången på tillgängliga transportflyg inom EU. Ambitionen är att utveckla konkreta lösningar för bättre användning av befintliga och

framtida lufttransportresurser, vilka gjorts tillgängliga av medlemsstaterna, att utveckla medel för optimering och koordinering vid anskaffande av framtida kapaciteter, och slutligen att kunna transportera personal och utrustning med ett minimum av begränsningar. (European Defence Agency, 2011)

Metoder

EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik (GUSP) fortsätter att bygga på ”mjuk” makt, det vill säga diplomati som sätts in för att lösa konflikter och skapa internationell förståelse. När det behövs backas diplomatin upp av handelsåtgärder, biståndsinsatser och civila och militära fredsbevarande åtgärder. För att öka diplomatins inflytande och göra den mer synlig har EU tillsatt en utrikeschef som samordnar EU-staternas utrikespolitik (den höga representanten för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken), denne får hjälp av civil och militär personal. EU Military Staff (EUMS) har sedan 2004 uppgiften att stödja med planering och ledning av operationer. Inom EUMS finns en civil-militär cell som utför strategisk planering i samband med kriser i syfte att koordinera gemensamma civil-militära operationer. Genom den civil-militära cellen skall EUMS ansvara för att tillhandahålla den kapacitet som krävs för att planera och leda EU:s oberoende militära operationer. Detta gör att EUMS snabbt skall kunna leda gemensamma civil-militära insatser om inte något nationellt högkvarter har utsetts av Europeiska rådet att leda i EU:s namn. (EU, 2001)

EU skall ha förmåga att sätta in militära styrkor med hög beredskap som ett svar på en kris, både som fristående styrkor eller som en del av en större operation tillsammans med andra. Dessa snabbinsatsstyrkor skall vara militärt effektiva, trovärdiga och sammanhängande. Snabb reaktion kräver, utöver styrkor i beredskap, också snabbt beslutsfattande och planering samt kapacitet för snabb utplacering av styrkorna. EU:s ambition är att ta beslut om att inleda en operation inom fem dagar och därefter att styrkorna kan genomföra sina uppdrag på marken senast tio dagar efter beslut. Utvecklingen av EU:s snabbinsatsförmåga kommer även att stärka förmågan att reagera på eventuella förfrågningar från FN. En snabbinsatsstyrka ska kunna stanna i 30- 120 dagar, för att därefter ersättas av styrkor med lägre beredskap. (EU, 2004, art 4) De militära snabbinsatsstyrkorna skall vara militärt effektiva, och för att ses som det skall de vara förberedda på att integrera och inledningsvis leda civila (främst polisiära) styrkor. Genom integrerad civil-militärplanering ökas förmågan till krishantering. (EU, 2004, art 4-9)

För ledning av autonoma EU operationer är grundtanken att använda ett nationellt högkvarter för att leda styrkorna. Det utpekade högkvarteret skall då förstärkas med personal från övriga medlemsstater. I undantagsfall och efter råd från EU:s militära stab (EUMS) kan gemensamma resurser komma att användas. Detta alternativ är mest sannolikt när det gäller gemensamma civil/militära operationer, när inget nationellt högkvarter pekats ut. Den civil/militära cellen i EUMS får ansvar för att generera kapacitet, planera och genomföra operationer. Det skall inte vara ett stående högkvarter, utan skall ses som en resurs för att snabbt sätta upp en operativ ledning för en specifik operation. Högekvarteret skall agera separat från EUMS strategiska roll. Även om viss personal avdelas från EUMS, kräver lösningen att medlemsländerna snabbt ställer personal till förfogande. (EU, 2003c) Denna lösning visar på EU:s brist på gemensamma resurser då metoden är att låta enskilda stater få ansvar och EU stödjer, inte tvärtom vilket hade visat upp unionen som en kraftfullare aktör.

Skyddet av mänskliga rättigheter är centralt i EU:s utrikes- och säkerhetspolitik. EU:s säkerhetsstrategi refererar till styrkandet och skyddet av de mänskliga rättigheterna som ett huvudmål. Trots detta har det i militära, och för den delen civila, kretsar funnits de som är emot denna betoning av de mänskliga rättigheterna. De som inte förstår sig på det praktiska genomförandet av militära och polisiära operationer kan försvåra interventioner i samband med kris- och konflikthantering. Skillnaden på att prata om eller att praktiskt stärka de mänskliga rättigheterna kan återspeglas i ambitionerna i operationer. Är det viktigare att göra något än att göra det bra? (Hadden, 2009, ss. 23-25) Spänningen mellan det civila och militära visar sig inte bara när det gäller resurser utan även metoder. För ökad effektivitet bedöms EU behöva utveckla än mer enhetliga och helhetliga metoder.

2.3.2 NATO

Målsättningar

Målsättningarna för NATO:s snabbinsatsstyrkor är att kunna ge en snabb militär reaktion på en framväxande kris, vare sig det rör kollektivt försvar eller annan krishanteringsverksamhet. Styrkorna ger NATO möjlighet att snabbt reagera på olika typer av kriser överallt i världen. Snabbinsatsstyrkor är också en drivkraft för NATO:s militära transformation, inkluderat en ökad

förmåga till global deployering. (NATO, 2011d) NATO har olika typer av snabbinsatsförband, NATO Response Force (NRF) och NATO Rapid Deployable Corps (NRDC). Utöver styrkorna i sig stöds de av NATO-gemensamma staber och förband. Snabbinsatsstyrkorna ger NATO en hög beredskap och utgör ett synligt bevis på sammanhållning och engagemang bland alliansens medlemmar då styrkorna bemannas genom rotation mellan staterna.

Snabbinsatsstyrkorna är till för ett brett spektrum av uppgifter, till exempel bidra till bevarandet av territoriell integritet (artikel V), fredsfrämjande insatser, katastrofhjälp, skydd av viktig infrastruktur, antiterror- och säkerhetsoperationer samt att som del av en större styrka kunna ansvara för de initiala delarna av en stor och långvarig operation. Styrkorna är en del av den pågående processen med att transformera NATOs styrke- och ledningsstruktur och kapacitet för att möta framtidens säkerhetsutmaningar. Förbandens förmåga att snabbt vara på plats för att leda egna styrkor och samverka med andra partners i aktuella operationsområden är centralt. De officiella kraven är att de skall vara redo att sätta in sina första delar inom tio dagar och hela styrkan inom två månader. (NATO, 2011e) Bredden i målsättningar visar på att NATO med sina snabbinsatsförband vill visa styrka och handlingskraft både internt och externt. NRF är viktigt både för artikel V och operationer utanför territoriet.

Resurser

NATO delar in sina styrkor i NATO Response Force (NRF) och NATO Rapid Deployable Corps (NRDC). Båda typerna av styrkor tillhör medlemsstaterna och ställs till NATO:s förfogande och beredskap enligt ett uppgjort schema.

NRF kom till efter ett initiativ på NATOs toppmöte i Prag 2002. Beslut om inrättandet togs därefter i Bryssel juni 2003. Först 2006 förklarades styrkan som operativ. Från början var ambitionen en styrka på cirka 25000 soldater, men efterhand har numerären minskats och uppgår idag till 13000. NRF består av tre delar; en stab för ledning och samverkan från NATO:s ledningsstruktur (NCS), själva snabbinsatsstyrkan bestående av soldater i hög beredskap avdelade av medlemsstaterna och en styrkepool, vilka kan komplettera NRF med specialkapaciteter beroende på typ av operation. Snabbinsatsstyrkan utgörs av en armébrigad baserad på tre stridsgrupper och deras stödförband; en maritim del baserad på NATOs stående marina styrkor; ett luftstridsförband och flygande understöd;

specialförband, och en CBRN-stridsgrupp (kemiska, biologiska, radiologiska och nukleära). Innan insats kommer NRF anpassas i storlek och kapacitet för att möta kraven inför aktuell operation. NRF baseras på ett roterande system, medlemsstaterna bidrar med land-, luft-, sjö- eller specialförband till styrkan under en sexmånadersperiod. Från och med 2012 kommer rotationerna att förlängas från sex till 12 månader. NRF är öppen även för partnerländer som önskar bidra och som har godkänts av Nordatlantiska rådet (NAC). Den flexibilitet som erbjuds genom styrkepoolen, vilken tillåter länder att lämna bidrag på sina egna villkor och tidsperioder, är särskilt relevant i detta avseende. Intill dags dato har delar av NRF använts vid två tillfällen, i samband med orkanen Katrina i USA 2005 och vid jordbävningen i Pakistan, också det 2005. (NATO, 2011d)

NRDC:s högkvarter kan snabbt skickas för att leda NATO-trupper på operationer inom eller utanför NATO:s territorium. För närvarande finns sex NRDC, som vart och ett kan bestå av upp till 60000 soldater. Den viktigaste uppgiften är att utgöra en NATO-resurs som snabbt kan sättas in för att leda trupper där det är nödvändigt. NRDC deltar i och bidrar med delar till NRF. NRDC-staber roterar också för att delta i ledningen över International Security Assistance Force (ISAF), som är stationerade i Afghanistan för att under ett FN-mandat bistå den afghanska regeringen med att leverera stabilitet och säkerhet för sina medborgare. Den första NRDC etablerades 1992 och de senaste kom till i samband med att NATO reviderade sin styrkestruktur (NFS) under 2002. (NATO, 2011e)

NATO:s Crisis Management System (NCRS) är ett strukturerat arbetssätt av i förväg utsedda politiska, militära och civila åtgärder som kan genomföras av NATO och andra aktörer i samband med olika krisscenarier. Systemet ger NATO omfattande alternativ och åtgärdsalternativ för att hantera och reagera på kriser på lämpligt sätt. NCRS ger även förutsättningar för att koordinera militära och civila experters olika roller under kriser. NCRS kan ses på både som en styrka för NATO vid samarbete med EU, likväl som ett tydligt exempel på misstroende som leder till dubblering av kapaciteter.

Civil Emergency Planning Rapid Reaction Team är ett NATO-koncept för att utvärdera civila behov och civil förmåga som kan stödja en NATO-operation. Teamen har funnits sedan 2006 och har NATO tillgång till 380 civila experter som inom 24 timmar skall kunna stödja CEP för att bedöma civila krav och behov inom områden som räddningstjänst, transporter, industriella resurser och kommunikation, medicinsk hjälp och livsmedel. Experterna täcker de civila aspekter

som är relevanta för NATO:s planeringar och operationer inom krishantering, konsekvenshantering och artikel V. Experter tillhandahålls av medlemsstaterna. Första exemplet på utplacering av NATO:s civila snabbinsatsgrupper skedde i augusti 2008 som en följd av krisen i Georgien. (NATO, 2010b)

En ofta nämnd begränsning för att kunna agera snabbt på globalt avstånd är tillgång på transportresurser, främst flyg men även sjötransporter kan utgöra begränsningar. För möta begränsningen har olika samarbeten initierats av NATO. För att öka NATO:s strategiska flygtransportkapacitet har samarbetena Strategic Airlift Interim Solution (SALIS) och Strategic Airlift Capability (SAC) etablerats. SALIS är ett samarbete där medverkande länder hyr kapacitet från Ukraina och SAC är ett samarbete där de medverkande staterna gemensamt anskaffat och utnyttjar tre C-17 flygplan utifrån en bas i Ungern. Samarbetet är exempel på hur samarbete ger möjlighet att snabbt skapa nya kapaciteter som staterna själva inte haft råd med. Ytterligare intressant är det att i samarbetet ingår Sverige och Finland, vilka inte är medlemmar av alliansen men i EU. Flygplanen inom samarbetena används för att uppfylla nationella krav och behov, men kan också avdelas för NATO, FN eller EU-uppdrag, eller för andra internationella ändamål. SAC har flugit uppdrag till stöd för ISAF- och KFOR-verksamhet, för humanitära hjälpinsatser i Haiti och Pakistan och fredsbevarande uppdrag i Afrika. (NATO, 2010c)

Metoder

Alla NRDC med högkvarter, utom Eurocorps, är en del av NATO:s integrerade militära struktur. Detta innebär att de opererar under operativ ledning av Supreme Allied Commander Europe (SACEUR). Tillstånd att använda snabbinsatsstyrkorna kräver politiskt beslut i Nordatlantiska rådet (NAC) och ges från fall till fall som resultat av ett konsensusbeslut mellan alla alliansens medlemsstater. Vad avser användande av Eurocorps krävs ett separat beslut av medlemsstaterna Belgien, Frankrike, Tyskland, Luxemburg och Spanien. (NATO, 2011e)

NATO har även integrerade delar som skall ta till vara de civila dimensionerna kopplat till NATO:s militära operationer. Civil Emergency Planning (CEP) leds inom NATO av Civil Emergency Planning Committee (CEPC). Syftet med civil beredskap inom NATO är att samla in, analysera och dela information om nationell civil planeringsverksamhet inom medlemsstaterna för att säkerställa effektiv användning av civila resurser i nödsituationer. CEP

möjliggör för allierade och partners att hjälpa varandra att förbereda och hantera följderna av kris, katastrof eller konflikt. Medlemsstaterna kan inte längre förlita sig på rent nationella lösningar för stora olyckor, särskilt med tanke på komplexiteten i dagens hot och det oförutsägbara säkerhetsläget. FN har den primära rollen för samordningen av internationell katastrofhjälp. CEP ger NATO ett forum där användning av civila och militära resurser kan samordnas för att uppnå önskat mål kopplat till alliansens arbete för säkerhet. NATO:s civila beredskap fokuserar på fem områden; civilt stöd för artikel V operationer; stöd för icke-artikel V-operationer (krishantering), stöd till nationella myndigheter i civil beredskap, stöd till nationella myndigheter för att skydda befolkningen mot effekterna av massförstörelsevapen samt samarbetar med partners i förberedelserna inför hantering av katastrofer. (NATO, 2010b)

Civilt stöd till NATO inom civil beredskap skall inte förväxlas med civil-militärt samarbete (CIMIC), som rör samverkan mellan insatta militära styrkor, lokala myndigheter och hjälpporganisationer i ett operationsområde inom ramen för en konflikt- eller katastrofsituation. CIMIC etablerar relationer med civila aktörer, koordinerar verksamhet och, i vissa fall, delar resurser för att gemensamt, snabbare och effektivare nå målsättningarna.

2.3.3 Resultat användande av snabbinsatsstyrkor

Snabbinsatsstyrkor är som samsamarbetsområde extra intressant då både EU och NATO använder dem som drivkraft till intern transformation. Ambitionerna är likartade, men resurserna skiljer sig åt. EU och NATO kan på ett bra sätt komplettera och förstärka varandra, men för bägge organisationerna är det symboliskt viktigt att snabbt kunna visa initiativkraft genom snabb och förebyggande närvaro i potentiella konflikt- och katastrofområden.

EU har inom ramen för sin ambition att uppfattas som en stormakt ett behov av att visa handlingskraft. Målet med snabbinsatsstyrkorna, civila och militära, skall återspegla unionens syn på helhetlighet i tillnärmningen till kriser och konflikter och att de inom 10 dagar efter beslut skall genom sin närvaro stödja de politiska och diplomatiska åtgärderna. Militärt sett är styrkorna för små för att engagera sig i högintensiva konflikter. Symbolvärdet i styrkorna för att kunna styrka unionens politiska, ekonomiska och diplomatiska arbete är stort. NATO:s snabbinsatsstyrkor har trots sin reducerade storlek en tydlig militär kraft. Målet med NATO:s

snabbinsatsstyrkor är att inom 10 dagar enskilt eller som inledning av en större operation agera för att med sin närvaro hantera kriser och konflikter. Förutom att återspegla alliansens förmåga att agera globalt fyller de även en avskräckande funktion vad avser artikel V. Då alliansen inte önskat etablera nya stora baser i de östra delarna av territoriet efter utvidgningen har de också en viktig funktion att fylla internt, genom att visa att det faktiskt finns en möjlighet att snabbt ge stöd till de medlemmar som upplever sin säkerhet som hotad.

EU:s snabbinsatsresurser utgörs av både civila och militära resurser, vilka mixas för att kunna hantera allt från katastrofer via kris och konflikter till fredsframtvängande operationer. Militärt skall EU över tiden ha två battlegroups tillgängliga. Snabbinsatsstyrkorna ger EU möjligheten att bidra till större operationer tillsammans med andra, men ensamma kan de endast hantera begränsade uppgifter. NATO:s resurser för snabbinsats är en styrka på cirka 13000 soldater, varav kärnan är en armébrigad, med resurser från alla vapenslag. Även om styrkorna är militära har de visat att de utifrån sina resurser även kan ge effekt som civilt stöd vid naturkatastrofer.

EU:s metoder för användande av snabbinsatsstyrkor återspeglar ambition att utgöra en mjuk makt. Styrkorna skall kunna agera självständigt eller utgöra en del av en större operation.

NATO:s metoder bygger på att med ett kraftfullt agerande eller hot därom verka hämmande på innan kriser utvecklas till konflikter. Vid katastrofer nyttjas delar av styrkan som stöd till civila myndigheter.

Uppvisade resultat inom samarbeten för att öka tillgången på och utnyttjande av strategiskt transportflyg visar upp verkliga strategiska synergier för EU och NATO, vilket kommer till nytta både vid civila och militära operationer. Snabbinsatsstyrkor som samarbetsområde ger goda möjligheter till synergieffekter. Rollfördelning som form för ansvarsfördelning bedöms som möjlig, även om både EU och NATO har ambitionen att besitta hela spektrat av kapaciteter. Medlemsstaterna har begränsad tillgång på styrkor som kan användas som snabbinsatsförband, varför en överenskommelse mellan EU och NATO är viktig för att förhindra att enskilda stater väljer att delta inom den ena organisationen och nyttja konsensusystemet för att blockera den andra organisationen. En situation som kommer att kunna begränsa användandet av snabbinsatsstyrkorna i både EU och NATO. Snabbinsatsresurserna är begränsade och idag riskerar enskilda resurser att räknas som nationella, tillhörande EU och tillhörande NATO vid samma tidpunkt. Minsta krav till samarbete blir därmed att tillse att EU:s och NATO:s användande av medlemsstaternas resurser inte sker i konflikt med varandra.

3. Förklaring och teorikoppling

Detta kapitel förklarar vad som hindrar ett mer djupgående och friktionsfritt samarbete mellan EU och NATO, utifrån teorierna om realism och liberalism. Kapitlet delas i två delar, en för var teori. Delarna i sig kopplar teorin mot empirin från det förra kapitlet analyserade områdena för säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete.

De ursprungliga syftena bakom organisationerna var tydligt skilda trots gemensamma värderingar. NATO:s huvudändamål var territoriellt försvar och EU:s ekonomisk integration, men idag arbetar de bägge aktivt för internationell säkerhet. Frågan om vilken av organisationerna som skall hantera olika aspekter av hot mot internationell fred och säkerhet är ett huvudbry för många europeiska politiker. (Hadden, 2009, s. 58) Oavsett om de baserar sitt tänkande på realistiska eller liberalistiska värderingar. Genom att upptäcka tecken på realistiska eller liberalistiska hållningar i organisationerna och därefter identifiera skillnader, kan friktioner i samarbetsmöjligheterna förklaras. Teorierna som ramverk ger uppsatsen möjlighet att se helheten kring både strukturella och organisatoriska aspekter i samarbetsmöjligheterna.

3.1 Realism

Från realistisk uppfattning kan EU och NATO i första hand anses som en mötesplats för stormakterna att skydda sina egna intressen. Diplomatin i organisationerna syftar till att vinna tid, stöd för sina åsikter och legitimitet för statens egna intressen och handlingar. Världen är anarkistisk, och orsaken till en relativt lång period av fred och fredlig utveckling beror mer på maktbalans än på det säkerhetspolitiska samarbetet som sådant.

Geopolitisk ansvarsfördelning

En koordinerad och tydligt definierad geopolitisk ansvarsfördelning, baserad på roller eller geografi, mellan EU och NATO är avlägsen. Med de möjligheter och begränsningar ett ansvarsfördelat säkerhetspolitiskt samarbete ger, begränsas synen på vad medlemsstaterna

hoppas få ut av medlemskapet kopplat till sin egen realistiska syn på statens säkerhetsvinster av medlemskapet. NATO:s målsättning att försvara territoriet via det kollektiva försvaret har i det nya strategiska konceptet återigen betonats som grundläggande för alliansen. Kärnvapen och det kommande försvarssystemet mot ballistiska missiler som resurser och avskräckning som metod visar på att realismen fortsatt förklarar NATO:s utveckling, vilken positionerar NATO i förhållande till medlemsstaterna och för den delen även EU.

Förklaringen ligger även till viss del i hur organisationerna uppfattar sig själva. NATO upplevs ge hård makt, medans EU ser sig som en moralisk supermakt baserad på mjuk makt. Ett EU som utvecklas mot att själva kunna leverera hård makt skulle för ett antal medlemmar få NATO att framstå som en svagare, eller till och med irrelevant, säkerhetspolitisk aktör. Den dag EU fått den styrkan kan de själva tydligare sätta agendan både regionalt och globalt, men idag och inom överskådlig framtid riskerar de hela tiden att uppfattas som en motvillig och motsträvig partner till USA via NATO, då de agerar som säkerhetspolitisk aktör. (Forsberg & Herd, 2006, s. 73) NATO söker utveckla sina politiska ambitioner genom att agera i ett allt större geografiskt område. EU har sedan det grundades baserats på tanken att initialt ekonomiskt och därefter politiskt samarbete skall förhindra krig. Om denna för unionen fundamentala handel hotas behöver EU kunna agera med militär tyngd för att fullt ut agera som en maktfaktor på den globala arenan. Egen styrka på globalt avstånd ger förutsättning för att uppnå önskan om stabilitet via samarbete och beroende på den internationella arenan. Förutsättningarna för EU och NATO skiljer sig åt men ambitionerna är likartade, något som realistiskt sett inte utgör en god grund för samarbete. (Cornish, 2006, ss. 9-27)

Även då alla förutsättningar verkar vara uppfyllda för att EU skall kunna tänkas agera ser vi tveksamhet och splittring mellan medlemsstaterna. Då FN:s säkerhetsråd antog resolution 1973 om aktioner mot Libyen verkade alla EU:s krav för att agera vara uppfyllda. Libyen ligger precis vid EU:s södra gräns, situationen i Libyen drabbar EU med flyktingströmmar och annat. FN-mandatet är på plats och uppdraget är begränsat till att i första hand upprätta en flygförbudszon och inte att intervensera med marktrupper. Några medlemsstater ligger på för att agera, andra är tydligt tveksamma. EU:s tveksamhet symboliseras tydligt av Sveriges statsminister Fredrik Reinfeldts uttalande i samband med att EU-ledarna diskuterade Libyenfrågan: ”Det är viktigt att den här diskussionen kan föras inom EU, men det är också viktigt att komma ihåg att vi har olika roller” och fortsätter med att militära diskussioner först och främst skall föras i NATO. (Davidsson, 2011-03-11) Tveksamhet gäller dock inte deltagande med trupp, utan snarare tyder

det på vilka politiska vinster enskilda nationer önskar få ut av genom deltagande i EU- eller NATO-operationer. Under vilken organisations ledning får staten mest effekt till sitt eget säkerhetstänkande?

Kampen mot terrorism

Terrorattacken i USA 11 september 2001 satt utan tvekan terrorismen och kampen mot densamma högt på dagordningen. EU och NATO reagerade på tydligt skilda sätt, även om att de önskar uppnå samma mål. NATO förklarade omedelbart kollektivt försvar enligt artikel V. EU fördömde självklart det inträffade och kom efter tio dagar med en handlingsplan med 79 punkter, främst inriktade på definitioner, polisiära och legala aspekter, försvårande av finansiering och skydd av luftfart. Med så varierade metoder att bemöta terrorismen är det inte helt enkelt att finna konkreta samarbetsområden. Området som har störst potential för snabb förbättring av partnerskapet är civil beredskapsplanering för att med dess kompetenser komplettera NATO:s militärt dominerade resurser. Uttalanden om vikten av och möjligheterna till samarbete, främst kring civila förmågor, har vid flera tillfällen uttalats. Att lämna retoriken och nå till praktiskt och reellt samarbete har dock visat sig svårt. Trots de många skälen till samarbete skiljer sig organisationernas grundsyn tydligt åt, vilket försvårar samarbetet. NATO, tydligt influerade av USA, har en militärfokuserad syn på sitt agerande. EU agerar inte i samma tempo och har en tydligare civil attityd till kampen mot terrorism. Tendensen är att NATO agerar operativt och att EU mer fokuserar på att fungera som katalysator för medlemsstaternas agerande, enskilt eller inom ramen för andra organisationer till exempel NATO. Partnerskapet försvåras av att EU inte tydligt har definierat militärens roll i unionens kamp mot terrorismen. (Cornish, 2006, ss. 19-22) Realismen ger begränsad förklaring för kampen mot terrorismen. Terrorism i sig själv bygger på att nyttja metoder för att balansera motståndarens relativt större styrka. Realismens önskan att skapa säkerhet genom att med överlägsna resurser avskräcka motståndaren från att attackera ger snarare styrka till terrorism som företeelse.

Användande av snabbinsatsstyrkor

EU battle groups presenterades som en ny strategi till styrkekoncept och syftade till att förbättra unionens förmåga för snabba insatser. De skulle understödjas av en EU-cell vid NATO SHAPE i

syfte att förbättra EU:s operationella kapacitet via Berlin plus- arrangemangen med NATO. Tanken var att ge EU större operativ flexibilitet med en visst, men inte begränsat till, ansvar för att agera som svar på förfrågningar från FN, i synnerhet för operationer i Afrika. (Lindley-French, 2005, s. 2) Spänningen mellan EU och NATO, men även inom NATO, har en av sina grunder i att Europa relativt USA har haft en lägre ambition för sitt säkerhetsansvar och sina kapaciteter och därmed fäst större tilltro till diplomatiska ansträngningar. Europeiska regeringar förbereder sig bara för det mest sannolika, medan USA och därmed till viss del NATO har planerat för och skaffat kapaciteter till hela spektret av hot. (Gardner, 2004, s. 110) Det är förhållanden som även återspeglas i synen på storleken och användandet av snabbinsatsstyrkor vilket inte gagnat samarbete inom området.

Bakomliggande förklaring till utvecklingen

USA har alltsedan andra världskrigets slut spelat en central roll för Europas säkerhet. USA är idag världens enda supermakt, den amerikanska närvaron i Europa är fortsatt stor även om den minskat. USA är den absolut största och starkaste medlemmen i NATO. Den amerikanska synen på NATO, och för den delen EU, för att tillvarata egna säkerhetsintressen utgör en central aspekt då vi studerar möjligheten för säkerhetspolitiskt samarbete mellan EU och NATO. Inom Europa är Frankrike, Storbritannien och Tyskland de starkaste makterna och de är också de länder i Europa som har störst försvarsbudgetar. Enskilt, eller efter bi- och trilaterala överenskommelser, har dessa stater tagit de initiativ som lett till de större utvecklingarna inom EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Alla tre är dessutom med i NATO, varför deras och USA:s nationella säkerhetsintressen spelar en tydlig roll för utvecklingen av det säkerhetspolitiska samarbetet mellan EU och NATO.

Storbritannien har historiskt värnat om de transatlantiska banden med USA, både bilateralt och genom NATO. NATO står som garant för säkerheten i Europa. Britterna bejaktar att EU skall ha militära resurser för fredsbevarande operationer och i framtiden även för fredsframtvängande operationer. NATO skall dock fortsatt, enligt britterna, ha ansvaret för högintensiva operationer. Storbritannien har ett delat agerande för att gynna sin egen säkerhet. De värnar fortsatt sina täta bilaterala band med USA samtidigt som de arbetar för ett mellanstatligt säkerhetspolitiskt samarbete med Frankrike och Tyskland, bilateralt och inom EU. Det delade agerandet skall

fortsatt göra USA lyckligt och samtidigt visa att de är seriösa i sin strävan mot ett europeiskt säkerhetssamarbete. (Aggestam, 2004, s. 154)

Som gammal kolonialmakt delar Frankrike i många avseenden historia med Storbritannien, trots det har de en olik syn på Europa och dess politiska roll. När Storbritanniens visioner siktar på ett transatlantiskt Europa, siktar Frankrike på ett samlat och självständigt Europa. Frankrike upplevs också som splittrat i sin ambition om att utveckla ett övernationellt enat och starkt Europa, samtidigt som landet har en nationell realism baserad på ambitionen om att vara en internationell maktfaktor. Frankrikes stöd till ett starkare EU kan ur detta perspektiv ses en metod för att stödja Frankrikes nationella strävan att balansera amerikansk hegemoni. (Aggestam, 2004, s. 97)

Frankrikes återinträde i NATO:s militära arbete ses ge ökade möjligheter till ökat samarbete mellan EU och NATO eftersom att Frankrike får större möjlighet att påverka NATO och samtidigt driva på en ytterliggare utveckling av ESDP.

Tyskland har efter andra världskriget, av historiska skäl, haft en låg profil på sin utrikes- och säkerhetspolitik. Efter återföreningen har dock Tyskland fått stärkt självförtroende och tagit fler initiativ för att visa att de tar ett ökat ansvar för internationell säkerhet, främst politiskt men även till viss del genom militära initiativ. Tyskland har tack vare sin ekonomiska styrka en stark röst inom EU och arbetar främst via liberala värderingar, detta då Tysklands historia inte tillåter realistiska metoder för att maximera sin makt på den internationella arenan.

USA är idag världens enda supermakt, men även som sådan finns det begränsningar i hur de kan nyttja och maximera sin makt. USA har egna resurser som överstiger EU:s samlade för att agera vid hot mot den internationella freden. USA:s syn på EU, och för den delen NATO, varierar även om de officiella uttalandena talar välkomnande om bägge organisationerna. Det faktum att USA:s syn på EU och NATO varierat med tiden framgår vid en jämförelse av Quadrennial Defense Review Report från 2001 och framåt. 2001 nämns att det är viktigt med partnerskap och det uttrycks en tacksamhet över att NATO förklarade artikel V (vilket USA i och för sig tackade nej till) i samband med 11 septemberattacken. (Department of defense, 2001, ss. 14-15) 2006 uttrycks det att NATO utgör hörnsten i transatlantisk säkerhet och visar på strategisk solidaritet mellan demokratiska stater i Nordamerika och Europa. USA kommer att fortsätta att stärka traditionella allierade operationer med ökad betoning på kollektiv förmåga att planera och genomföra stabiliserings-, säkerhets- och återuppbyggnadsoperationer. Särskilt betonas ansträngningarna att inom NATO skapa stabiliserings- och återuppbyggnadskapaciteter samt en europeisk polisstyrka. (Department of defense, 2006, s. 88) 2010 konstaterar USA att vi kommer

att arbeta för att säkerställa ett starkt NATO med ett trovärdigt Artikel V-engagemang. Den amerikanska relationen med EU, tillsammans med NATO- och EU-relation, har blivit ännu mer viktig under senare år för att projicera full kraft i det transatlantiska samarbetet. NATO har behov av att utveckla en egen omfattande civil-militär strategi samt att öka samarbetet med EU och andra internationella organisationer. (Department of defense, 2010, ss. 57-58) USA betonar det transatlantiska säkerhetssamarbetet genom NATO. EU ses på som en leverantör av civila kapaciteter för att kunna bidra till de civila delarna av större operationer, dock betonas även att NATO bör utveckla sin civil-militära kapacitet.

Både NATO och EU har intresse i internationell krishantering; NATO för att visa ett behov av sig själv efter kalla krigets slut och EU för att visa att man menar allvar med sin gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Utvecklingen av organisationernas krishanteringsförmåga har i mångt och mycket varit parallell. Till detta finns två skäl: Frankrikes tidigare beslut att inte vara en del av NATO:s militära verksamhet och friktionerna mellan Turkiet och Grekland om förhållandena på Cypern. Det ena skälet gäller ej längre då Frankrike nu fullt ut har återinträtt i NATO:s militära arbete. Om inte organisationerna övervinner friktioner likt dessa, kommer staterna som är medlemmar i bägge organisationerna att välja att agera genom den organisation som bäst passar i den aktuella situationen. (Salonius-Pasternak, 2007, ss. 53-58) Samtidigt kommer de som bara är medlemmar i den ena organisationen kunna blockera utökat samarbete för att visa sin makt även om de kan se nyttan av samarbete mellan organisationerna.

Desto mer fragmenterad synen på europeisk säkerhet är, desto lättare torde det vara att motarbeta samarbete och desto större divergens kommer att upplevas mellan förespråkare och motståndare till samarbete med andra partner. Om NATO undergrävs av ”koalitioner av villiga” och inte agerar som sammanhållen aktör, riskerar de uppfattas mer som militär verktygslåda för interoperabilitet än som en politisk aktör. Icke-NATO medlemmar i EU har lättare att acceptera militärt säkerhetspolitiskt samarbete inom koalitioner än inom allianser med bindande avtal. (Forsberg & Herd, 2006, s. 103) Synen ger argument för att det är de EU-stater som inte är med i NATO som sätter agenda trots att de är färre till antal och mindre i storlek. Konsensus och idén om att alla har lika stark röst är i grunden god, men för att få fart på samarbetet mellan EU och NATO finns det vinster att uppnå genom att ge de stora mer att säga till om. Ofta har gemensamma förslag från Frankrike och Storbritannien, likt det i St Malo, varit det som gett kraft till en reformerad och stärkt säkerhetspolitik inom EU.

De realistiska teorierna understryker att staten är i full kontroll av sin säkerhets- och försvarspolitik. ESDP skall därmed bara ses som ett resultat av maktpolitik. Om det är den reella verkligheten skulle en gemensam säkerhetspolitik inom EU vara dömd att misslyckas. Ur ett realistiskt perspektiv bör EU:s strävan efter att uppnå en kollektiv lösning på säkerhetspolitiska utmaningar drivas av unionens starkaste stater. Främst Frankrike och Storbritannien, och till viss del Tyskland, önskar med ESDP utmana USA:s dominans samt balansera multipolariteten inom Europa. De önskar öka sitt inflytande på det transatlantiska samarbetet genom att militärt balansera men inte utmana USA. Efter kalla krigets slut började USA dra tillbaka en del styrkor från Europa, vilket öppnade för ESDP som ett steg på vägen till drömmen om europeisk strategisk autonomi. Europa har långt kvar innan de kan utmana USA, men internt i Europa är det av betydelse för ESDP-utvecklingen att de starka staterna nyttjar sitt politiska kapital och inflytande för att ge drivkraft till fortsatt utveckling. (Mérand, 2008, ss. 19-21)

NATO har genom sin utvidgning efter kalla kriget setts av många av de nya medlemmarna som en garant för deras säkerhet. De forna öststaterna har sökt sig till NATO som militär allians för att utifrån realistiska teorier få militärt stöd för att kunna hantera sin egen säkerhet. Samtidigt har NATO engagerat sig i ett en bred uppsättning politiska aktiviteter syftande till att främja utvecklingen i de forna öststaterna mot en liberal statsidentitet baserad på NATO:s grundläggande värderingar som uttrycks i Washingtontraktatet. På detta sätt arbetade NATO för att få de forna socialiststaterna att fatta rätt beslut kring värderingar, normer och institutionella former för staten. Spänningen som byggdes in i NATO i samband med utvidgningen, mellan att de som sökte medlemskap hade realistiska argument och för att få bli medlemmar, var de tvungna att visa att de agerade utifrån liberala normer som fredlig lösning av tvister, multilateralism, demokrati och respekt för mänskliga rättigheter. Spänningen mellan liberala och realistiska värderingar byggdes därmed in i NATO och påverkar idag möjligheterna till att nå konsensus. (Gheciu, 2005, ss. 3-11) NATO:s identitet grundar sig idag mer på gemensamma värderingar än på en gemensam motståndare.

Sammanfattningsvis är det två realistiska dimensioner som tydligast påverkar relationerna mellan EU och NATO. Den första är intern inom Europa och rör hur de starkaste europeiska staterna ser på sin säkerhet. Den andra är den relationen mellan Europa och USA, vilket ger interna effekter både i EU och NATO. Synen på säkerhet divergerar mellan Europas starka stater, denna skillnad har fortsatt stor påverkan på de interna europeiska relationerna. Trenden är dock att divergensen har minskat och att den fortsatt minskar. USA misstror EU:s militära kapacitet och fokuserar sitt

säkerhetspolitiska samarbete över Atlanten till NATO. Den brittisk-amerikanska relationen är den som har störst påverkan, skulle den relation försvagas och Storbritannien vända sig mer mot Europa, skulle ESDP få ökad styrka. Realism som teori ger begränsad förklaringskraft åt det ökade säkerhetspolitiska samarbetet, men den förklarar varför enskilda stater blockerar ett ytterligare fördjupat samarbete.

Analys baserad på realistisk teori visar på en fortsatt grundläggande divergens, främst kring metoder, mellan de största medlemsstaterna, från både EU och NATO, om styrkebyggnad skall ske huvudsakligen som ett tranatlantiskt samarbete eller mer separerade projekt på varsin sida av Atlanten. Tendensen finns fortsatt även om Frankrike återigen deltar i NATO:s militära del och amerikansk ambivalens om synen på ESDP har minskat med tiden.

3.2 Liberalism

“The European security scene has a distinct character that places it apart among other regions of the world. It is unique for the high degree of institutionalization among international players on the continent and the central importance of the transatlantic link.” (Otte, 2002, s. 35)

Geopolitisk ansvarsfördelning

Skillnaden i resurser och metoder ger mer förklaring än skillnaden i målsättningar när geopolitisk ansvarsfördelning mellan EU och NATO analyseras. EU:s arbete för en säkrare värld tar sin utgångspunkt i diplomatin snarare än i bruk av våld. Det baseras på de liberala tankarna om att våld som metod för lösning av problem endast skall tas till i folkrättsligt tydliga situationer och med klara legitima omständigheter. (Adamski, Johnson, & Schweiss, 2006, s. 164) För att ytterligare förstå hur EU önskar bidra till en säkrare värld behöver vi utgå från liberalistisk teori om att säkerhet inte i första hand tar utgångspunkt i hård säkerhet och ökat fokus på militära kapaciteter. Visionen för EU bygger på samarbete och relationer för att förebygga konflikter. Trots svårigheter har EU:s förmåga att koordinera sina samlade kapaciteter för gemensamt agerande blivit bättre under senare år. Unionen har med medlemsstaternas egna resurser, förstärkta med bland annat inhyrda strategiska transportkapaciteter, lyckats genomföra ett antal operationer. Att EU har en seriös ambition att vara en global säkerhetsaktör, om än med fokus på

konfliktförebyggande och krishantering, råder det ingen tvekan om. Istället för att kritisera borde andra aktörer som USA och NATO se vilka effekter EU verkligen levererar och finna vägar att tillsammans verka för en säkrare värld. (Adamski, et al., 2006, s. 98)

Arbeta tillsammans kan ses på ur olika perspektiv. Som exempel anger NATO:s generalsekreterare Anders Fogh Rasmussen det fransk-brittiska samarbetet från vintern 2010-2011. Är detta bara ett bilateralt samarbete? Är det ett samarbete inom ramen för NATO eller kanske inom ramen för EU? Det intressanta är att det är ett samarbete för att utveckla försvarsförmåga inom dagens ekonomiska ramar. En av generalsekreterare Rasmussens prioriteringar är samarbetet NATO-EU: "The two institutions share 21 members – so it makes perfect sense that they should look to enhance their political consultations; work more closely on developing common capabilities; and coordinate their activity, be it military or civilian, in those places where they are operating alongside each other, such as in Afghanistan, in Kosovo, or in the Indian Ocean. These are reasons enough for NATO and the EU to work more closely together. But in the current economic crisis, such institutional cooperation is not a question of "nice to have". It's "need to have" in order to avoid duplication, improve efficiency and economize resources." (Rasmussen, 2011-03-17) Rasmussens uttalande om vikten av samarbete är förväntat, mer intressant är att han väljer att använda orden parallellt (alongside) och inte tillsammans (together) när han talar om verksamheten i pågående operationer. Är det ett uttryck för rollfördelning framför operationellt helhetligt samarbete?

Kampen mot terrorism

Säkerhetspolitiskt samarbete i kampen mot terrorismen sätter stater, såväl som EU:s och NATO:s värderingar på prov. Den amerikanske attityden till kampen mot terrorn efter 11 september-attacken påverkade alla stater. EU och dess medlemsstater förhöll sig till viss del splittrat till den amerikanska retoriken. President Bush uttalade "each nation, each region has to make a choice. Either you are with us or you are with the terrorists." ... "Against such an enemy, there is no immunity, and there can be no neutrality." (Forsberg & Herd, 2006, s. 87) Olika stater agerade på olika sätt i förhållande till USA. NATO, mer direkt påverkade av USA, valde en mer realistiskt operativ metod för sin kamp mot terrorn. EU i sin tur visar tydligt sin mjuk makt-attityd och fokuserar på de polisiära och legala aspekterna, även om de inte utesluter militära åtgärder. Skillnaderna i tillvägagångssätt ger möjligheter till rollbaserat samarbete då EU och

NATO inte konkurrerar om samma delar av medlemsstaternas resurser. Snarare är det låsningar och misstroende kring informations- och underrättelsedelning som begränsar förutsättningarna för samarbete.

Valet av samarbetspartner och samarbetsmetoder vad gäller kampen mot terrorism är inte en enkel fråga. Det finns en uppfattning om att EU bör fokusera på samarbete med USA och dess Home land security, vilket kan upplevas mer motsvara EU med dess bredd av olika civila instanser som deltagar i arbetet mot terror. (Keohane, 2008, s. 22) Andra pekar dock ut NATO som den centrala organisationen för säkerhetspolitiskt samarbete mellan Europa och USA/Canada. Då europeiska stater för diskussioner och samarbetar både inom EU och inom NATO samt att EU samarbetar med NATO men även direkt med USA/Canada, är det uppenbart att allt samarbete inte synkroniseras. Risken finns både för dubbelarbete och att saker och ting missas. Bakgrunden till detta ligger i att olika stater och organisationer arbetar utifrån olika perspektiv, såsom militära, polisiära och legala. Att gränsöverskridande terrorism måste bemötas genom samarbete är alla överens om, men hur samarbetet skall gå till råder det oenighet om.

Trots allt utgör samarbeten och ekonomiska beroende mellan stater en god grund för att finna gemensamma lösningar i kampen mot terrorismen. Liberalistiska tankar och värderingar lämpar sig väl för att möta terrorismen med ett brett spektra av åtgärder. Att med våld stoppa terrorister och de som stödjer terrorister har visat sig svårt, även om det av många ses som en naturlig del i kampen. Trots att många stater och organisationer ser terrorism som ett av de största hoten mot dess säkerhet, är det svårt att skaffa sig den relativa styrkeöverlägsenhet som realismen ser som grundläggande. Det ligger i terrorismens natur att med begränsade medel och alternativa metoder utmana övermakter.

Användande av snabbinsatsstyrkor

Både EU och NATO ser snabbinsatsstyrkor som en metod för transformation av sina styrkor. Båda organisationerna har behov av att utveckla sina styrkor för att de skall vara mer tillgängliga och deployerbara, men dessa typer av kapaciteter, oavsett om de är militära eller civila, är dyra att utveckla. Kostnaderna i sig ger argument för samarbete kring dessa typer av förband och kringresurser för till exempel strategisk lufttransport. EU pekar på att deras battle groups inte skall konkurrera med NATO:s NRF-styrkor, de skall komplettera. Problemen med

snabbinsatsstyrkor är att de är dyra och idag faller stor del av kostnaden på staten som ställer dem till förfogande. 2005 konstaterade dåvarande Supreme Allied Commander Europé (SACEUR) generalen James Jones, att fler av NATO:s resurser borde betalas av gemensamma fonder annars riskeras att stater inte ställer styrkor till förfogande då de riskerar att själva få stå för kostnaden vid eventuella insatser. (Dempsey, 2005-02-15) Snabbinsatsstyrkor kan därför, utöver att utgöra en metod för transformation av styrkorna som sådana, även utgöra en motor för gemensam kostnadsdelning inom såväl som mellan EU och NATO. Samarbetet skulle i så fall än tydligare visa på att liberalistiska teorier om att även ekonomiska beroenden är centrala.

Bakomliggande förklaring till utvecklingen

Kalla krigets slut ledde inte till en åternationalisering av säkerhetspolitiken trots att det gemensamma hotet i form av Sovjetunionen försvann. Tvärtom har det säkerhetspolitiska samarbetet utökats och fördjupats. Både EU och NATO har fått fler medlemmar som aktivt deltagit i samarbetet. Förutom samarbete för fred och säkerhet, är ekonomiska relationer och beroenden centrala i den liberalistiska teorin.

EU understryker ytterligare i Lissabonföredraget att unionen driver med en värdebaserad utrikes- och säkerhetspolitik: Mänsklig säkerhet skall vara den ledande principen för EU:s säkerhets- och försvarspolitik. I själva verket skall säkerhet och försvar ses som en integrerad del av EU:s utrikespolitik. Utvecklingen av ett starkare internationellt samfund, välfungerande internationella institutioner och en regelbaserad internationell ordning är EU:s mål.

Multilateralism är inte bara den bästa metoden för genomförandet av internationella åtgärder, det är också en del av unionens identitet då de har ett vitalt intresse i ett internationellt system som bygger på normer och regler. Ett system som bygger på motsättningar och konfrontation mellan stormakterna skulle inte bara undergräva möjligheterna för EU att agera, det även skulle förvärpa motsättningar mellan medlemsstaterna. Den nuvarande internationella situationen baserad på hållbar utveckling är i linje med EU:s fokus på mjuk civil makt är till dess fördel för att nå en global roll. Möjligheten till att påverka och övertala, även i sammanhang där användning av våld skulle kunna ses som ett alternativ är en funktion av EU:s egna interna liberala modeller för demokratisk fred och försoning mellan stater. (ISS European Union Institute for security studies, 2010a, ss. 15-17) En av de viktigare relationerna i det internationella systemet är de transatlantiska relationerna. Denna relation stärker hela det internationella samfundet. EU:s

relation med NATO är ett centralt bevis för de transatlantiska samarbetet. (EU, 2003a, s. 9) Liberalistiska värderingar såsom samarbete och ömsesidiga beroenden är fundamentet som EU baserar sig på. Relationen med NATO sägs vara central och därmed borde det ligga i unionens och medlemsstaternas intresse att vidareutveckla denna relation. Friktionerna vi ser i samarbetet förklarar att andra realisminspirerade värderingar också väger tungt när organisationerna skall till att samarbeta.

EU visar med sina formuleringar i Lissabontraktatet att de inte vill tvinga medlemsstaterna att välja mellan om de vill prioritera EU eller NATO som huvudarena för sitt säkerhetspolitiska samarbete: "Åtagandena och samarbetet på detta område ska vara förenliga med åtagandena inom NATO, som för de stater som är medlemmar i denna också i fortsättningen ska utgöra grunden för deras kollektiva försvar och den instans som genomför det." (EU, 2010b, art 42.7) Liberalismen styrker tankar om att EU genom ESDP inte bör utmana USA, eller för den delen NATO, genom att bygga egna stora militära styrkor. Istället bör EU satsa på sin egen nisch, civila kapaciteter och utrikeshandel. Det är mer effektivt att via multilaterala lösningar finna vägar till sina egna mål, än att till stora kostnader utmana andra genom att duplicera kapaciteter och förmågor. Särskilt ineffektivt är det att utmana en organisation som NATO med vilken EU delar värderingar och huvuddelen av medlemmarna. Genom att prioritera samarbete med NATO och därmed USA kan EU fokusera på att nyttja sina resurser på handel och de civila dimensionerna av kris- och konflikthantering. (Mérand, 2008, s. 21) Trots ambitionen att samarbeta har NATO och EU över tiden inte lyckats definiera någon fördelning av arbetsbördorna, istället utvecklas de mot att mer och mer likna varandra. Till exempel har EU:s medlemsstater satsat på civila kapaciteter och skulle kunna ha tagit ett större ansvar för den dimensionen i operationer, men istället för att ta till vara denna möjlighet till samarbete har USA och Turkiet, för att positionera egna intressen, sett till att NATO utvecklat egna motsvarande kapaciteter. (Hoffman, 2009, s. 48) Agerande av denna typ visar på hur enskilda nationer utifrån realismbaserade värderingar nyttjar konsensusystemet för att motarbeta samarbete baserat på liberalistiska tankar.

NATO:s utvidgning och skapandet av en bredare säkerhetsgemenskap i en utvidgad allians baserad på gemensamma värderingar, leder till en långsammare utveckling mot kvalificerade kapaciteter för både kollektivt försvar såväl som kollektiv säkerhet. Ett större NATO blir inte per automatik ett säkrare NATO, i alla fall inte sett ur ett militärt perspektiv baserat på realistiska teorier. Utgående från liberalistiska teorier kan alliansen ses som starkare då fler samarbetar och den gemensamma politiska kraften blir starkare och ger ökad legitimitet om NATO lyckas agera

samlat. Samtidigt leder medlemsutökningen i både NATO och EU till att de får än fler medlemsstater som är gemensamma för bägge organisationerna. Därmed blir det än mer intressant att finna fungerande vägar för samarbete, till exempel genom arbetsfördelning, vilket för båda organisationerna handlar om att visa sin relevans och effektivitet som aktör vad avser europeisk säkerhet. (Adamski, et al., 2006, s. 45)

Efter kalla krigets slut har NATO:s identitet gradvis utvecklats från en renodlad militär allians med det kollektiva försvaret som grund, till att idag utveckla sig mot att bli en allians med inriktning mot en bredare syn på säkerhet. Identiteten som mer grundar sig på gemensamma värderingar än på en gemensam motståndare. Kollektivt försvar och kollektiv säkerhet är inte detsamma. Båda ambitionerna kräver militära resurser och i varierande grad andra typer av kapaciteter. Sedan NATO grundades 1949 har huvuduppgiften varit och är fortfarande det kollektiva försvaret. (Adamski, et al., 2006, ss. 72-73) En uppgift som på nytt understryks i det nya strategiska konceptet från november 2010. Kollektivt försvar kan ses knutet till realismen som teori om internationella relationer, vilken bygger på idén om att staters säkerhet bäst garanteras genom att förbereda sig för det värst tänkbara, ett anfall från andra stater eller grupper av stater. NATO, vilket är en grupp av stater som i enlighet med artikel V förbinder sig att gemensamt försvara varandra vid ett angrepp, kan därmed sägas ha en grund i den realistiska traditionen. Många av de nya staterna som under det senaste dryga decenniets utökning av NATO:s medlemsskara, har sökt sig till alliansen just för att bli en del av det kollektiva försvaret. Problemet blir dock att desto större alliansen blir, samtidigt som den engagerar sig i operationer utanför eget kärnområde, desto svårare blir det att uppfylla tanken om det kollektiva försvaret. NATO behöver finna nya vägar för att kunna stå som garant för sina medlemmars säkerhet, nya vägar som inte på samma sätt kan kopplas till den realistiska traditionen utan snarare till liberalistiska teorier kring internationell säkerhet. (Adamski, et al., 2006, ss. 73-78) NATO:s utveckling från en organisation för kollektivt försvar till en för kollektiv säkerhet, med fokus på konfliktförebyggande och fredsskapande operationer. NATO behöver trots detta behålla sin förmåga till kollektivt försvar och för att lyckas med detta behöver NATO reformeras vidare och öka samarbetet med EU och andra partner. Värdet av dessa partnerskap, även för det kollektiva försvaret, kan inte underskattas. (Gardner, 2004, s. 9) Paradoxen blir att när fler stater vill inordnas i det kollektiva försvaret leder det till en ändring i synen på hur säkerhet skapas, relativ styrka förskjuts mot samarbete. Ett bredare samarbete mellan EU och NATO ger därmed styrka till NATO:s kollektiva försvar.

Liberalism som drivkraft för samarbete mellan EU och NATO, baserad på organisationernas värderingar, kan det sägas vara den normativa rationalitet för samarbete, vilken visas i det utvidgade säkerhetsbegreppet. De realistiska teorierna om territoriell integritet och nationalstatens suveränitet ger inte samma drivkraft till säkerhetspolitiskt samarbete som säkerhet för samhällen och dess invånare, energisäkerhet och ekonomisk stabilitet. Operationer efter kalla kriget har tydligt visat på ökad vikt av att balansera och koordinera de militära och civila kapaciteterna vid krishantering. Både EU och NATO innehar kapaciteter som kan ge goda effekter i olika faser av en krishanteringsoperation. Framgång i krishanteringsoperationer beror inte bara på kapaciteter, utan den beror lika mycket på aktörer som delar målsättningar och värderingar. USA:s tidigare representant vid NATO, Victoria Nuland, konstaterar att om vi skall tro på en sann helhetlig tillnärmning till krishanteringsoperationer behöver vi finna kombinationer av hård och mjuk makt, likt i ett fungerande partnerskap mellan EU och NATO. Konstateranden likt detta kan leda till att en implicit arbetsfördelning mellan organisationerna kan växa sig starkare trots viljan att arbeta gemensamt och inte parallellt. (Tassinari, 2010, ss. 303-306) De gemensamma värderingarna bakom NATO och EU används ofta som argument för att säkerhetspolitiskt samarbete är viktigt. Även länder som Tyskland och Frankrike med historiskt sett skild syn på samarbete gör gemensamma uttalanden som stärker den tesen. Angela Merkel och Nicolas Sarkozy skrev i en gemensam artikel inför NATO Strasbourg-Kehl Summit 2009: "As a response to crises and conflicts, the alliances that are based on shared values -- the European Union and NATO -- are becoming increasingly important." (Simons, 2009-12-03)

Även om EU i och med Lissabonföredraget fått en än mer gemensam utrikes- och säkerhetspolitik kan det ifrågasättas hur gemensam den verkligen är. Medlemsstaterna har olika intressen, olika historia och varierande traditioner i hur säkerhet skapas. EU lider brist på en gemensam och accepterad målbild för framtiden. Unionen skapades för att ena Europa under kalla krigets början, nu är kalla kriget slut och många av öststaterna är numera med i EU. EU har utvidgats, fått en inre marknad och så vidare. (Swiecicki, 2009, ss. 4-8) I vilken riktning skall unionen nu utvecklas? I vilket syfte behöver säkerheten byggas? Dock verkar de flesta vara överens om att säkerhet byggs främst genom samarbete såväl internt som externt.

En renodlad neorealistisk syn gör tydlig skillnad mellan en stats inrikespolitiska system och dess internationella agerande. I den anarkistiska världen gäller det för staterna att enskilt eller i allianser skaffa sig starkast möjliga maktposition. NATO var för många europeiska länder denna allians under perioden efter andra världskriget. En allians för att tillsammans skaffa sig

maktposition i förhållande till det kommunistiska öst samtidigt som det var en allians byggd på liberala värderingar. Därmed kan vi se skillnader på allianser som enbart fokuserar på att bemöta hot och allianser som har en bredare syn på konflikthantering. NATO skall ses som en allians med bred syn på säkerhet, vilken både har behövt hantera externa hot och samtidigt hantera misstroende och missförstånd mellan dess medlemmar. Tydligast var det när de hanterade relationen mellan Tyskland och övriga Europa i kalla krigets inledning, men även idag finns dessa friktioner. Konflikten Turkiet och Grekland, det mer generella om fokus på artikel V eller global krishantering, kan ses som exempel på vikten av att ha gemensamma värderingar baserade på liberala tankar om samarbete även för att hantera interna skillnader i ståndpunkter likväl som i dialogen med partners. (Gheciu, 2005, ss. 216-218)

Sammanfattningsvis är inte mellan- och överstatliga organisationer ett mål i sig själv, de är ett uttryck för dess medlemsstaters liberalistiska strävanden. Det är ett samarbete som skall främja gemensamma ansträngningar för gemensam säkerhet utifrån gemensamma värderingar och ömsesidiga beroenden. EU och NATO kan båda var för sig ses som symboler för liberalistiska målsättningar, om än med något olika prioriteringar kring metoder och resurser för att nå målen. En väg för vidare samarbete inom, likväl som mellan, EU och NATO är att minska de säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbetsfriktionerna via koordinering av kostnader och nischer som de olika aktörerna skall ansvara för. En möjlig lösning trots att bägge organisationerna för att nå sina mål anser sig behöva ha egna kapaciteter för helhetliga operationer.

4. Slutsatser och diskussion om vägen framåt

Titeln på uppsatsen uttrycker att det finns en differens mellan den retorik som kommer från både EU och NATO och det verkliga säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbetet. Uppsatsens syfte har varit att analysera och om möjligt identifiera och förklara vad som hindrar ett mer djupgående och friktionsfritt samarbete mellan EU och NATO, samt utifrån det diskutera vad som kan möjliggöra ett närmare samarbete. För att uppfylla syftet bröts det ner i underfrågor relaterade till mål, resurs och metodlogiken.

Den första frågan som skulle besvaras var: *Vilka skillnader i organisationernas säkerhetspolitiska och militärstrategiska målsättningar kan påvisas som påverkar möjligheterna till samarbete?*

Överlag är det små skillnader i EU:s och NATO:s målsättningar. Båda organisationernas målsättningar grundar sig på värderingar såsom demokrati, rättsstaten, de mänskliga rättigheterna, jämlikhet, solidaritet samt respekt för principerna i Förenta nationernas stadga och i folkrätten. De har som mål, förutom att garantera sina egna medborgares säkerhet, att agera för fred och säkerhet även i övriga världen. Den tydligaste skillnaden är att NATO har det kollektiva försvaret av territoriet som mål, medans EU har en mer diffus skrivning om att medlemsstaterna vid en väpnad attack skall ge varandra stöd med alla till buds stående medel. De små skillnaderna som finns avseende målsättningar ger begränsad negativ påverkan för möjligheterna till säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete.

Makt för en nationalstat handlar om så mycket mer än tillgången på militära resurser, även om denna faktor inte skall ses som helt oviktig. Säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete baserat på gemensamma värderingar ger möjlighet till att gemensamt utnyttja befintliga resurser för att uppnå sina nationella målsättningar. EU och NATO är organisationer som ger förutsättningar för sina medlemsstater att samarbeta och vinna synergier utifrån den enskilda statens resurser. Ett fungerande samarbete mellan organisationerna kan förväntas ytterligare förstärka denna synergi.

Samtidigt finns det en spänning mellan organisationerna som förklaras av likheterna istället för skillnaderna. En spänning som grundas i att både EU och NATO, av enskilda medlemsstater,

upplevs tillföra samma nyttoeffekt till statens säkerhet. Risken finns att den enskilda staten gör ett val och prioriterar den ena organisationen framför den andra. Prioriteringar hos enskilda stater kan därmed leda till friktioner då organisationerna i sig önskar samarbeta i större utsträckning.

Inom de studerade säkerhetspolitiska områdena och med organisationernas gemensamma värderingar ses möjligheterna till samarbete genom partnerskap på politisk och strategisk nivå som en god källa till att ge synergieffekter till både EU och NATO. Den största friktionen som behöver övervinnas är de interna spänningar som gör att enskilda medlemsstater utnyttjar konsensusystemet för att blockera ökad interaktion, syftande till att nå egna interna säkerhetsmål.

Nästa fråga att besvaras var: *Vilka skillnader finns i tillgång på resurser för att effektuera vald metod för att uppnå önskat mål?*

EU och NATO har alla förutsättningar för att konstruktivt komplettera varandra i arbete för en säkrare värld. EU:s civila kapaciteter kompletterar på många sätt NATO:s militära kapacitetsövertag. Under operationer och mellan organisationernas byråkrater fungerar samarbetet tillfredsställande, medan den högsta politiska dialogen ofta är mer friktionsfylld vid diskussioner kring gemensamma resurser. Resurserna skiljer sig tydligt åt. De militära resurserna är starkare hos NATO och de civila resurserna är större hos EU. Trenden är att både EU och NATO prioriterar vikten av helhetlig tillnärmning i operationer, vilket leder till en konvergens när det gäller att utveckla sina kapaciteter. Helhetlighet i tillnärmningen behövs då gränsen mellan militära och icke-militära hot blir allt mer diffus, vilket i sin tur gör det svårt att bemöta dem bara militärt eller civilt. Överlappning mellan organisationerna ökar snarare än minskar. Kärnvapen som resurs utgör en viktig och symbolisk skillnad mellan EU och NATO. NATO har kärnvapen som en del i sin strategi, något som EU inte har även om det finns EU-stater som har egen kärnvapenkapacitet. Kärnvapenresurser utgör inget påtagligt hinder för samarbete.

Snabbinsatsstyrkor är som samarbetsområde extra intressant då både EU och NATO använder dem som drivkraft till intern transformation. Resurserna skiljer sig åt, de kan på ett bra sätt komplettera och förstärka varandra, men för bägge organisationerna är det symboliskt viktigt att snabbt kunna visa initiativkraft genom helhetliga operationer i potentiella konflikt- och katastrofområden. Uppvisade resultat inom samarbeten för att öka tillgången på och utnyttjande av strategiskt transportflyg visar upp verkliga strategiska synergier för EU och NATO. Samtidigt är kapacitetsskillnaden en betydande friktion. Överlappande utveckling av kapaciteter tar resurser

som kunde ha använts till att minska upplevelsen av att USA fortsatt drar ett tyngre lass för den europeiska säkerheten än vad européerna själva gör. Europa, inom EU och inom NATO, kan via ett bättre resursutnyttjande visa styrka, ansvar och självständighet vad avser att ta ansvar för egen och global säkerhet.

Tredje och sista frågan att besvaras var: *Vilka skillnader finns i organisationernas val av metoder för att uppnå sina målsättningar?*

Metoderna EU och NATO använder för att utifrån tillgängliga resurser nå sina målsättningar skiljer sig åt, men även här ses en viss konvergens. NATO driver fortsatt med mer intensiva operationer baserade på militär styrka och EU prioriterar fredsbevarande och samhällsbyggande operationer med större fokus på civila åtgärder. EU är i grunden en mjuk (civil) makt som begränsar användningen av våld till de mest exceptionella och sällsynta omständigheter och då med bred internationell legitimitet, främst från FN:s säkerhetsråd. Mjuk makt är verklig makt. Makten att påverka och övertala, även i situationer när våld kommer till användning, skall ske som en funktion av EU:s egna modeller om den demokratiska freden baserad på värderingar, mångfald, relationer mellan stater och en global social sammanhållning. NATO har, utifrån tillgängliga resurser, valt att fokusera på metoderna försvar och avskräckning, säkerhet genom krishantering och stärkande av internationell säkerhet genom samarbete. Skillnader i metod visas främst då NATO behöver ha en annan attityd eftersom de har som mål att försvara territoriet. Avskräckning som metod är kopplad till det kollektiva försvaret och utgör den största skillnaden i förhållande till EU. Metoderna för att uppnå en fredfull och säker värld genom kris- och konflikthantering utifrån tillgängliga resurser, ger god grund för ett säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete som kan gagna både organisationerna. Operativt integrerat samarbete bedöms bäst fungera i den konfliktförebyggande fasen, och en större grad av rollfördelning kan ge effekt till det säkerhetspolitiska samarbetet under pågående konflikt och vid samhällsbyggnad efter konflikter.

Vad kan man då säga om uppsatsens resultat? Har syftet uppnåtts och ger det tillräckligt bra underlag för att diskutera vad som kan möjliggöra ett närmare samarbete? Syftet har uppfyllts då ett antal faktorer har identifierats, vilka kan förklara vad som hindrar ett mer djupgående säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete mellan EU och NATO. Relationen mellan NATO och EU kan inte beskrivas utifrån termen konkurrens, utan snarare som ett friktionsfyllt partnerskap. Organisationerna binds samman av liknande medlemsuppsättning, målsättningar,

politiska ansvarsambitioner och budgetbegränsningar. Medlemsstaterna har inte råd att låta organisationerna var för sig utveckla alla önskade kapaciteter. Ett stabilt politiskt och strategiskt partnerskap är en förutsättning för att uppnå den önskade ömsesidigt förstärkande effekten av det säkerhetspolitiska och militärstrategiska samarbetet. Utifrån svaren på de tre frågorna, vad är det som möjliggör ett närmare samarbete? Förklaringarna visar på att det krävs åtgärder både inom respektive organisation, mellan organisationerna och internt hos deras medlemsstater för att övervinna befintliga friktioner. Analys ur både realistiska och liberalistiska teorier visar på spänningen mellan nationalstaten med dess suveränitet och de gemensamma organisationerna (EU och NATO). Det mellan- och överstatliga samarbetet har gjort tydliga framsteg, men det hämmas fortsatt främst av att stater utifrån själviska intressen blockerar möjligheter till en ökad överstatlig hantering av suveräniteten.

Slutsatsen för EU blir att vägen till intern enighet, vilken skall leda till extern styrka, går genom att våga låta konsensusprincipen försvagas och låta de starka staterna ta ledartröjan för utvecklingen av ESDP. Utan ett gott samarbete mellan, och initiativ från, Frankrike och Storbritannien likt det i St Malo kommer utvecklingen fortsatt att vara långsam. Den helhetliga tillnärmningen skall fortsatt vara i fokus. Ett nytt civil/militärt gemensamt headline goal behöver utvecklas och dagens separata utvecklingsspår måste stoppas. (Lindley-French, 2005) På detta sätt minskar gapet mellan EU:s kapaciteter och dess ambitioner i relationen med andra starka makter. EU:s brist på resurser inom sin utrikes- och säkerhetspolitik utgör en tydlig begränsning i unionens aktiva arbete för att uppfattas som en stormakt på den internationella arenan. EU:s retorik riskerar att utvecklas snabbare än dess verkliga förmåga att agera och den normativa styrkan kan inte kompensera fullt ut för detta. Då EU skall fördöma och visa styrka i sitt agerande för internationell fred och säkerhet riskerar unionen att ej uppfattas som en global stormakt. (Giegerich, 2010, ss. 197-202)

NATO behöver finna den interna balansen mellan kollektivt försvar och kollektiv säkerhet. NATO:s skiftande fokus mot kollektiv säkerhet, som alternativ till det kollektiva försvaret, är mer knutet till den liberalistiska teorin om internationella relationer. Genom sin delvis nya ambition som en allians för internationell kollektiv säkerhet, framstår NATO mer som ett forum för att ensamma eller i partnerskap med andra uppnå internationell fred genom förhandling snarare än genom användning av våld eller hot om våld. Användande av militära kapaciteter kan först bli aktuellt om förhandlingar misslyckas. Det kollektiva försvaret sker i huvudsak inom eget territorium, men den kollektiva internationella säkerheten skapas ofta på global distans från eget

territorium. NATO som forum för politisk och militär dialog har goda möjligheter att leverera effekt för att nå den internationella freden. NATO är i grunden dock inte en allians för kollektiv säkerhet, dess militära styrka kan inte hantera alla områden för att bygga säkerhet. NATO:s grundläggande styrka är förmågan till högintensiva militära operationer. NATO är idag de som sätter standarden för internationell militär interoperabilitet kring genomförandet av gemensamma multinationella operationer. Det är på förmågan att leverera högintensiva militära operationer som NATO skall lägga fokus. (Adamski, et al., 2006, ss. 78-79) Civila kapaciteter för att nå helhetliga lösningar på kriser och konflikter, bör NATO låta andra organisationer, såsom FN och EU, utveckla och anskaffa.

Teorierna om realism och liberalism kan verka sida vid sida. Ingen av dem kan utpräglat sägas förklara vare sig EU:s eller NATO:s agerande historiskt eller idag. Handlingar kan motiveras med liberalistiska argument, men det verkliga motivet kan vara realistiskt. Vid tidpunkten för både EU:s och NATO:s bildande och under kalla kriget tog de flesta teoretikerna utgångspunkt i realismen, då de uppfattade att det var denna teori som gav bäst förklaringskraft i denna period. Dock kan vi inte bortse från liberalismen, kanske tydligast visad i upprättande av FN, vilket skedde i samma tidsperiod.

Ur det liberalistiska perspektivet finns inga indikationer på att EU och NATO skall komma på kollisionskurs inom överskådlig framtid. Organisationerna lever och verkar tillsammans, även om de fortsatt ej marscherar helt i takt i arbetet för en fredfull värld. Kapacitetsskillnaden är den största friktionen. Överlappande utveckling av kapaciteter tar resurser som kan ha användas till att minska upplevelsen av att USA fortsatt drar ett tyngre lass för den europeiska säkerheten än vad européerna själva gör. Analys ur både realistiska och liberalistiska teorier visar på spänningen mellan nationalstaten med dess suveränitet och de gemensamma organisationerna (EU och NATO). Det mellan- och överstatliga samarbetet har gjort tydliga framsteg men hämmas fortsatt främst av att stater utifrån själviska realismgrundade intressen, blockerar möjligheter till en ökad överstatlig hantering av suveräniteten.

Den generella slutsatsen blir att problemen i samarbetet behöver lösas på högsta nivå. De enskilda individerna ute i operationerna kan inte med sin sociala förmåga och sitt entreprenörskap kompensera fullt ut för friktionerna på högsta nivå. (Hoffman, 2009) Det finns ej heller stöd i teorierna för en klar fördelning av roller mellan organisationerna, där vi lutar på NATO vad avser militära insatser och EU för civila insatser, ej heller finns det skäl till

geografisk arbetsdelning. Bidrag till helhetliga integrerade civil-militära operationer och ledandet av dem behöver hanteras i partnerskap utifrån respektive organisations möjligheter.

Partnerskapets huvudmål för att få till ett bättre framtida säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete är undvikandet av onödig duplicering av resurser, utifrån en generell brist på ekonomiska resurser såväl som på militära och civila kapaciteter för internationell krishantering. (Hadden, 2009, s. 61) Vinsterna av ett framtida bättre fungerande samarbete blir därmed i första hand en fråga om militära och civila kapaciteter, snarare än om politisk koordinering.

Beslutet om framtiden, kring både EU:s och NATO:s säkerhetspolitiska samarbete och existens, ligger i Europa. Anser sig de europeiska staterna ha råd med två begränsat koordinerade och begränsat effektiva säkerhetspolitiska organisationer? Eller är den enda liberalisminspirerade lösningen, att lägga alla politiska, ekonomiska och militära resurser på en organisation? Till skillnad från att realisminspirerat återföra maktmedlen till nationalstaten. För att ytterligare vidga perspektiven kring säkerhetspolitiskt och militärstrategiskt samarbete vore det intressant att forska kring hur viktläggning av olika drivkrafter för samarbete, såsom säkerhet, hot, politiskt inflytande och ekonomi, har skiftat över tiden för att förklara dagens samarbetssituation.

Uppsatsen har identifierat friktioner i samarbetet kopplat till att enskilda stater utifrån själviska intressen blockerar fördjupat samarbete, även det ett fenomen värt att studera vidare. Utifrån denna friktion vore det intressant att utifrån spänningen mellan nationalstaten och överstatliga organisationer, såsom EU och NATO, analysera möjligheterna att bemöta dagens gränsöverskridande och asymmetriska hot.

Litteraturlista

- Adamski, J., Johnson, M. T., & Schweiss, C. M. (2006). *Old Europe, new security: evolution for a complex world*. Aldershot: Ashgate.
- Aggestam, L. (2004). *A European foreign policy?: role, conceptions and the politics of identity in Britain, France and Germany*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Andrén, N. (2002). *Säkerhetspolitik i Norden: analyser och tillämpningar*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Biscop, S., & Coelmont, J. (2010). *Permanent structured cooperation: in defence of the obvious*. Bryssel: ISS.
- Clausewitz, C. v. (1991). *Om kriget*. Stockholm: Bonnier.
- Cornish, P. (2006). EU and NATO: Co-operation or competition? Hentet 2011-02-22, fra <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies/download.do?file=18355>
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles: SAGE.
- Davidsson, M. (2011-03-11). Protesterna i mellanöstern och nordafrika, *Dagens Nyheter*. Hentet fra <http://www.dn.se/nyheter/varlden/sarkozy-eu-ledare-valkomnar-libyska-radet>
- Dempsey, J. (2005-02-15). Top general seeks overhaul of NATO's finances, *New York Times*. Hentet fra <http://www.nytimes.com/2005/02/14/world/europe/14iht-nato.html>
- Department of defense. (2001). *Quadrennial Defense Review Report*. Washington DC.
- Department of defense. (2006). *Quadrennial Defense Review Report*. Washington DC.
- Department of defense. (2010). *Quadrennial Defense Review Report*. Washington DC.
- Esaiasson, P. (2004). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- EU. (2001). Military Staff of European Union (EUMS). Hentet 2011-04-23, fra http://europa.eu/legislation_summaries/foreign_and_security_policy/cfsp_and_esdp_implementation/r00006_en.htm
- EU. (2003a). *Ett säkert Europa i en bättre värld- En Europeisk säkerhetsstrategi*. Bryssel: Hentet fra <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIISV.pdf>.
- EU. (2003b). *EU- NATO: The framework for permanent relations and Berlin plus*. Bryssel.
- EU. (2003c). *NATO/EU CONSULTATION, PLANNING AND OPERATIONS*. Bryssel: Hentet fra <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78414%20-%20EU-NATO%20Consultation,%20Planning%20and%20Operations.pdf>.
- EU. (2004). *Headline Goal 2010*. Bryssel.
- EU. (2005). *The European Union Counter-Terrorism Strategy*. Bryssel: Hentet fra <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf>.
- EU. (2007). *Civilian Headline Goal 2010*. Bryssel.
- EU. (2008). *Rapport om genomförandet av EU:s säkerhetsstrategi - Att skapa säkerhet i en värld i förändring*. (S407/08). Bryssel.

- EU. (2010a). *Europeiska rådet 16 september 2010 Slutsatser*. Bryssel.
- EU. (2010b). *Konsiliderad version av föredraget om Europeiska Unionen*. Bryssel: Hentet fra <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:SV:PDF>.
- EU. (2010c). *Pressmeddelande, 3055:e och 3056:e mötet i rådet. Utrikes frågor - Försvar och utveckling*. Bryssel.
- EU. (2010d). Snabbinsatsstyrkor. Hentet 2011-04-20, fra <http://www.eu-upplysningen.se/Amnesomraden/Utrikes-och-sakerhetspolitik/Militar-och-civil-krishantering/Snabbinsatsstyrkor/>
- EU. (2010e). *The Stockholm Programme — An open and secure Europe serving and protecting citizens*. Hentet fra [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010XG0504\(01\):EN:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010XG0504(01):EN:NOT).
- EU. (2011). *Council conclusions on Civilian CSDP Capabilities, 3078th meeting Foreign Affairs Council meeting, Press release*. Bryssel.
- European Defence Agency. (2011). *European Air Transport Fleet*. Bryssel: Hentet fra <http://www.eda.europa.eu/Capabilitiespriorities/Top10priorities/STAM/EATF>.
- EUROPOL. (2010). *TE-SAT 2010, EU TERRORISM SITUATION AND TREND REPORT*. Bryssel.
- FOI. (2009, 2010-11-28). *EU och NATO som framtida strategiska aktörer - den sista frusna konflikten?* Hentet 2011-01-20, fra <http://www2.foi.se/rapp/foir2763.pdf>
- Forsberg, T., & Herd, G. (2006). *Divided West: European security and the transatlantic relationship*. London: Chatham House.
- Gardner, H. (2004). *NATO and the European Union: new world, new Europe, new threats*. Aldershot: Ashgate.
- Gheciu, A. (2005). *NATO in the "new Europe": the politics of international socialization after the Cold War*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.
- Giegerich, B. (2010). *Europe and global security*. Abingdon: Routledge.
- Gray, C. S. (1999). *Modern strategy*. Oxford: Oxford University Press.
- Hadden, T. (2009). *A Responsibility to assist: EU policy and practice in crisis-management operations under European security and defence policy*. Oxford: Hart.
- Hoffman, S. C. (2009). Overlapping Institutions in the Realm of International Security: The Case of NATO and ESDP. . *Perspectives on Politics*, 7, 45-52.
- ISS European Union Institute for security studies. (2010a). *A strategy for EU foreign policy (Vol. juni 2010)*. Bryssel.
- ISS European Union Institute for security studies. (2010b). *What do Europeans want from NATO? , Nr 8 November 2010*.
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?: innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Kamp, H. (2005). NATO after enlargement: The way ahead. *Military technology*, 29(10), 88.
- Keohane, D. V., Thomas. (2008). *Willing and able? European defence in 2020*. Hentet 2011-04-10, fra http://www.cer.org.uk/pdf/e_2020_844.pdf

- Kullin, U. (2009). *Försvarssamarbete så in i Norden: drivkrafter bakom det nordiska försvarssamarbetet 2005-2009*. (Masteruppsats). Oslo: Forsvarets stabsskole.
- Lindley-French, J. (2005). Headline goal 2010 and the concept of the EU battlegroups. Hentet 2011-03-11, fra http://www.cicerofoundation.org/pdf/lecture_lindleyfrench_dec05.pdf
- Marsh, D., & Stoker, G. (2010). *Theory and methods in political science*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mérand, F. (2006). Social Representations in the European Security and Defence Policy. *Cooperation & Conflict*, 41(2), 131-152.
- Mérand, F. (2008). *European defence policy: beyond the nation state*. Oxford: Oxford University Press.
- Nationalencyklopedin. (2011). Terrorism. Stockholm.
- NATO. (1949). *The North Atlantic Treaty*. Hentet fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm?
- NATO. (2002). *Partnership Action Plan against Terrorism*. Bryssel: Hentet fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_19549.htm?selectedLocale=en.
- NATO. (2004). *NATO Istanbul Summit Communiqué, Press release 096, 28 juni 2004*. Bryssel.
- NATO. (2010a). Active Engagement, Modern Defence. Hentet, fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm
- NATO. (2010b). Civil Emergency Planning. Hentet 2011-05-02, fra http://www.nato.int/cps/en/SID-56986B55-6C1ACB0E/natolive/topics_49158.htm
- NATO. (2010c). Strategic Airlift Capability. Hentet 2011-02-17, fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50105.htm
- NATO. (2011a). Defence against Terrorism programme. Hentet 2011-04-06, fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50313.htm?selectedLocale=en
- NATO. (2011b). NATO-EU: a strategic partnership. Hentet 2011-04-06, fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49217.htm
- NATO. (2011c). NATO and the fight against terrorism. Hentet 2011-04-06, fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_48801.htm
- NATO. (2011d). The NATO response force. Hentet 2011-04-30, fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49755.htm
- NATO. (2011e). The Rapid Deployable Corps. Hentet 2011-04-30, fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50088.htm
- Otte, M. (2002). The EU's search for a strategic role: ESDP and its implications for transatlantic relations. I E. P. Brimmer (Red.). Washington D.C.: Center for Transatlantic Relations, Johns Hopkins University.
- Patel, R., & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Rasmussen, A. F. (2011-03-17). "Strengthening European security". Hentet 2011-04-06, fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_71564.htm
- Ringdal, K. (2007). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Salonius-Pasternak, C. (Red.). (2007). *From protecting some to securing many: NATO's journey from a military alliance to a security manager*. Helsinki: Finnish Institute of International Affairs.
- Saxi, H. L. (2011-03-10). Militär hästhandel, Debattartikel, *Dagbladet*, s. 64.
- Scheffer, J. d. H. (2008). Opening remarks by NATO Secretary General, Jaap de Hoop Scheffer at the Summit exhibition on "Securing our Future/Defence against terrorism". Hentet 2011-04-06, fra http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_7601.htm?selectedLocale=en
- Simons, S. (2009-12-03). Sarkozy Breaks with De Gaulle and Tradition, *Der Spiegel*. Hentet fra <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,612840,00.html>
- Swiecicki, J. (2009). *Nya vägval för EU* (Vol. 2009:7). Stockholm: Utrikespolitiska Institutet.
- Tassinari, F. (2010). EU-US Cooperation in the European Neighbourhood: Institutional Divergence and Normative Convergence. *European Foreign Affairs Review*, 15(3), 287-306.
- Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber AB.
- Tigner, B. (2010). EU, NATO to improve co-operation. *Jane's Defence Weekly*, 47(16), 15.
- Williams, P. (2008). *Security studies: an introduction*. New York: Routledge.

